

לומדים להצליח

שם:	_____
כיתה:	_____
בית הספר:	_____

השלב השביעי
ציפי משולם

איתור, עיבוד וכתובה של מאמרים: ישעיהו פרי-חן
כתיבת התוכנית הלשונית: דפנה גול

הקלדה: חנה רפאל
עריכת לשון: דפנה גול
עריכה גרפית, איורים וכריכה: אודי טאוב

תודה לישעיהו פרי-חן, בנם של רחל ודוד פרי-חן, על תרומתו לספר זה, אשר נעשתה מתוך חשיבה עמוקה, הבנה והתאמה לציבור הלומדים. ישעיהו פרי-חן, כלכלן במקצועו, ספג את ערכי התורה מבית, מקדיש עיתים לתורה, לנביאים ולכתובים, ייסד שיעורי גמרא, מרבה לעיין בספרי המחשבה של גדולי ישראל מכל הדורות ואינו מפסיק ללמוד.

© כל הזכויות שמורות

לחברת "למידה נכונה הצלחה בטוחה בע"מ". אין להעתיק, להפיץ, לשכפל, לתרגם, לצלם, להקליט, לפרסם, ליצור יצירות נגזרות, לעבד, להעמיד לרשות הציבור, להציג בפומבי, למסור לצד שלישי אחר, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט ספר זה, כל חומר הכ' לול בו או קטעים ממנו בשום צורה כלשהי, בשום מדיום, בשום צורה או בשום אמצעי כלשהו, אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר (ול' רבות פורומים, דואר אלקטרוני ואינטרנט). מותר לרוכש ספר זה לעשות שימוש אישי ועצמאי בספר זה למטרות לימוד אישי ועצ' מאי. אין לעשות שימוש בספר זה, בכל חומר הכלול בו או בכל קטע ממנו לצורכי הוראה, הדרכה, תרגול ולימוד כלשהם ליחידים או לקבוצות, בכיתות לימוד, באינטרנט או בכל דרך או אמצעי כלשהו אחר, אלא בכפוף לאישורה המפורש מראש ובכתב של "חברת למי' דה נכונה הצלחה בטוחה בע"מ". כל שימוש מסחרי מכל סוג ומין שהוא בספר זה, בכל חומר הכלול בו או בכל קטע ממנו אסור בהחלט.

מהדורה ראשונה, הודפס בתל-אביב, תשפ"א, 2021
© 2021 Copyright

No part of the publication may be reproduced in any form or by any means

"למידה נכונה הצלחה בטוחה" בע"מ
"לומדים להצליח" בע"מ
פקס: 03-5364462 נייד: 050-5705121
דוא"ל: Mail: lomdimtsipy123@gmail.com
כתובת האתר: lomdimtsipy.com

תלמידים יקרים,

מטרתו של ספר זה היא להפוך אתכם ללומדים עצמאיים. לומד עצמאי יכול להיות אחראי ללמידה שלו בכל תחום עניין. היכולת להפוך ללומד עצמאי נעשית בעזרת "ארגז כלים" - מיומנויות למידה שסוכמו בספר הזה. "ארגז כלים" זה יעמוד לרשותכם בכל עת, כאשר תקראו או תכתבו כל טקסט. המיומנויות המוענקות לכם כאן נלמדות בעזרת טקסטים שנלקחו ממקורותינו היהודיים וממקורות מידע כלליים. נוסף על לימוד המיומנויות וחיזוקן תעסקו בנושאים ערכיים הקשורים לחיינו היום-יומיים ולחיינו כיהודים.

אני מאחלת לכם שימוש פורה בספר.

שלכם,
צ'יפי אשולמן

הספר שבידכם נכתב לכבודם של דוד ורחל פרי-חן.

דוד שעלה לארץ בשנת 1938 מגרמניה לאחר שסיים את לימודיו בסמינר יהודי למורים, הקדיש את פעילותו החינוכית הענפה להכשרת מורות להוראת כיתות היסוד באזורי הפיתוח.

לאחר שסיים את לימודיו האקדמיים בתואר מוסמך, כשהוא בן 50, החליט לעבור לגור בנגב, בכפר מימון, ובכך לתת דוגמה אישית לחיזוק המערך החינוכי בדרום הארץ. זאת עשה עד יומו האחרון, כשרחל רעייתו משמשת עזר כנגדו.

דוד האמין כי על המורים להתמיד בלמידה ולהעשיר את עצמם גם לאחר שסיימו את לימודיהם הרשמיים, ולא לקפוא על השמרים.

כמי שניגן בכינור, פיתח דוד סביבות לימודיות שבהן השתמש באמצעי המחשה מתחום הציור, הבנייה והמוסיקה.

הייתה לי הזכות להכיר את דוד ואת רעייתו בהיותי אישה צעירה בראשית דרכי כמורה. את השקיקה ללמוד וללמד ינקתי כבר שם, בצריף הקטן הגדוש מן המסד עד הטפחות בספרים מתחומים שונים, החל בספרי קודש וכלה בספרי שירה ואומנות. הייתי מעלעלת בהתרגשות בדפים שהצהיבו והצביעו על זמנם.

לא חסכתי ממנו שאלות "קשות" (כיאה לצעירים מתריסים). והוא - ללא טרוניות ובחיוך המבטא ניסיון - היה שולף מאמר ומושיט לי אותו ללא מילים, ללא תשובה פסקנית וללא ביטול, כאילו אמר 'קראי, והוסיפי לדעת'. וכשהשתתקתי, היה מוסיף: "לעולם על תפסיקי לשאול." זו הייתה דרכו: מקשיב, לא ממהר להשיב.

הייתה בדמות הצנומה והעדינה הזו עוצמה רבה. כמה הרבה למדתי ממנו בכל-כך מעט זמן.

יהי זכרם ברוך,

ציפי משולם

תוכן העניינים

7	שער 1: החינוך לכול
11	לשון - שימוש במילון
12	ממדי הבנה
14	הדרך להבנת טקסט
15	הדרך להצלחה
17	משל הנשר
20	לשון - כינויים חבורים ופרודים
22	נלסון מנדלה - ביוגרפיה
26	רכיבי מידע למיפוי אישיות
27	שער 2: ראשית
28	התערבות האדם בבריאה
32	הבנת הנקרא: דיאלוג עם טקסט
42	חיים בצוותא
46	לשון - שורשים
48	כתיבת טיעון
49	חשבון נפש
55	לחיות באי-ודאות
59	שער 3: האחר והשונה
61	הסובלנות כערך חברתי
68	לשון - שם פעולה
71	יסוד מארגן של טקסט
72	"אימא, שמרי עליי!"
79	איום אקולוגי
84	האגם שגווע וחזר לתחייה
87	מדיניות הרווחה בישראל
89	לשון החיות ולשון אנוש
93	הספר "שמירת שבת כהלכתה - הלכה למעשה לבית"
98	אויב הילדים והנוער: הימנעות מפעילות
100	הסקת מסקנות: דעת הכותב או הכותבת
101	מחלוקת
105	שער 4: צדקה
106	שמונה מעלות הצדקה על-פי הרמב"ם
112	כוונת הטקסט או מטרתו

120	אמרות מהמקורות
123	רבי משה בין מימון - הרמב"ם
129	תמצית אישיות
131	לשון - פעיל וסביל
135	שער 5: גבורת הנפש
136	איזהו גיבור?
141	ארגון הידע
147	"מה עושות האיילות"
151	על הציבור להילחם בתאונות הדרכים
154	תחבורה במאה ה-21
160	לשון - מילות קישור: ניגוד, ויתור
163	שער 6: קדושה
164	פסקה וקטע
169	קדושה מהי?
173	לשון - צירופים של שמות: צירוף סמיכות
179	שער 7: שמירה על הטבע
180	שמירת הצומח
185	ירוק הולך ונעלם
186	שימור מול פיתוח
191	לשון - משפט סתמי
194	כתיבת תמצית
198	אסון אקולוגי בהר הגבוה ביותר
199	התחממות כדור הארץ - אפקט החממה
204	לשון - מילות קישור: תנאי
209	אי-אפשר לחסל את החורשה
213	שער 8: חוכמה
214	הטקסט הספרותי
215	חוכמתו של הרמ"א
219	אפיון דמות
222	ארור המן אשר ביקש לאבדי
233	העשרת אוצר מילים
236	משפרים את הלשון
237	שער 9: משנאת חינוך לאהבת חינוך
238	משנאת חינוך לאהבת חינוך
242	מאפלה לאורה

החינוך לכו"ל!?

"חנוך לנער על פי דרכו"

דוד פרי-חן בטקס סיום שנת לימודים באחד מבתי הספר בנגב

בית שמאי אומרים: אַל יִשְׁנָה אָדָם אֶלָּא לְמִי שֶׁהוּא חָכֵם וְעֵנּוּ וּבֵן אֲבוֹת וְעָשִׂיר.
ובית הלל אומרים: לְכֹל אָדָם יִשְׁנָה שֶׁהִרְבֵּה פּוֹשְׁעִים הָיָה בָּהֶם וְנִתְקַרְבוּ לְתַלְמוּד תּוֹרָה מִמָּהֶם
צְדִיקִים חֲסִידִים וּכְשָׁרִים.

(מסכת אבות, רבי נתן נוסח א' פרק ג')

לפניכם קטע מספרו של אלי ויזל "הנשמה התלמודית", המתייחס לבית שמאי ולבית הלל.
קראו אותו, וענו על השאלות שאחריו.

שמאי מִגֵּן על המוחלט, ואנו מְכִירִים לוֹ טוֹבָה עַל כֵּךְ, אֲךָ הַלֵּל מִגֵּן עַל בְּנֵי הָאָדָם חֲסָרֵי הַמִּגֵּן, וְעַל כֵּךְ אֲנִי מְכִירִים לוֹ טוֹבָה אִף יוֹתֵר.

שמאי מנתק בין המוחלט לבין האדם, אך הלל קושר ביניהם. שניהם צודקים, בתנאי ששתי הבחירות יהיו פתוחות לפנינו. גם אם החלטותיו של הלל הן שקיבלו תוקף, חשוב ששתי הדעות יוצגו לפנינו.

בסופו של דבר, זהו יסוד המחשבה התלמודית. אנו זקוקים לשמאי ולהלל גם יחד. יש להעריץ את שמאי, אך את הלל אנו אוהבים.

במצב האידיאלי עלינו להחמיר עם עצמנו ולא להתפשר, ועם זאת לגלות סובלנות כלפי הזולת. בנקודה זו מסכימים הרבנים והתלמידים של שתי האסכולות*. כולם הוכיחו את יכולתם לגבור על מחלוקותיהם האידיאולוגיות ולאמץ את דעתו של היריב.

* אסכולה - שיטה מסוימת של מורה, של הוגה דעות או של בית מדרש, שרבים הולכים בעקבותיה ומושפעים ממנה.

1 הסבירו את הקביעה: "שמאי מגן על המוחלט, אך הלל מגן על בני האדם חסרי המגן".

2 מדוע חשוב שאף-על-פי שקיימת הלכה כבית הלל, עדיין נדע את דעתו של שמאי? נמקו את תשובתכם.

3 המילה "אך", המציינת ניגוד, מופיעה בקטע שלוש פעמים. הסבירו את הניגוד שהיא מציינת בכל פעם.

ענו על השאלות א'-ה'. (תוכלו להיעזר בעמוד 11).

א. אילו מה**ערכים** 1-3 של המילה "שנה", המובאים במילון, הם פעלים?
לפי מה ידעתם זאת?

ב. איזה מהערכים מתאים לפועל "שנה" שבטקסט במסגרת?

ג. חברו משפט ובו הפועל "שנה" המתאים לפירוש שבחרתם.

ד. לפניכם משפטים ובהם מודגשות מילים.

כתבו לאיזה ערך מתאימה כל משפחת מילים של המילה המודגשת.

א. המעשים שלכם אינם ראויים, ואני מקווה שמקרים כאלה לא **יישנו**. _____

ב. שאול מכיתה ו' מביס באופן חוזר ו**נשנה** את כל המתחרים שלו בשחמט. _____

ג. ה**משנה** היא קובץ הלכה מקיף שנחתם על-ידי רבי יהודה הנשיא. _____

ה. החכמים שניסחו את ההלכות שבמשנה נקראים **תנאים**. המילה **תנא** היא מילה בארמית, ופעמים רבות ה-ת' שבשפה הארמית הפכה ל-ש' בעברית.

למשל, המילה "תלת" בצירוף "תלת-אופן" משמעותה "שלוש", ו"תורא" הארמי הוא ה**שור** העברי.

אם כך, לאיזו משפחת מילים שייכת המילה "תנאים"?

שימוש במילון

כדי להיזכר כיצד בנוי ערך במילון, מובאים לפניכם שלושה ערכים של המילה "משל" מתוך "רב מילים, המילון השלם", יעקב שויקה.

☞ זהו בכל ערך את הפריטים האלה: פירוש המילה, דוגמה לשימוש במילה בפירוש הזה, חלק דיבר (שם, פועל וכדומה), שורש, משפחת מילים.

ממדי הבנה

כאשר אנחנו קוראים טקסט, אנחנו מבינים אותו בכמה רמות, החל בפרטים גלויים הכתובים בטקסט, וכלה בדברים שאינם גלויים ושנחנו צריכים להסיק מתוך הטקסט. רמות ההבנה שלנו הן תחנות בדרך אל פסגת ההבנה. תחנות אלה נקראות **ממדי הבנה**. הכרת ממדי ההבנה תסייע לכם...

- לאתר את מקור החסימה בהבנה;
- לדעת איזה תרגול נוסף לבקש מהמורה;
- לפתח את המודעות בנושא הבנת הנקרא.

לפניכם **סולם ממדי ההבנה**.

בעזרת הסולם הזה תוכלו לאתר בעצמכם מה רמת ההבנה שלכם, ולשפרה.

סולם ממדי הבנה

באמצעות שאלות מתאימות אפשר לבדוק את רמת ההבנה ולפתח אותה.
לפניכם דוגמאות לשאלות על-פי ממדי ההבנה.

1. איתור מידע

מה אמרו?

מי אמר?

היכן? מתי?

2. ארגון מידע

ציינו שלוש פעולות...

הסבירו, הדגימו

3. הבנה לשונית (מטה-לשון)

למה מתכוון המאזכר?

מה פירוש המילה?

מה תפקיד סימן הפיסוק? מילת הקישור?

מה אפשר לכתוב במקום המילה / המאזכר / מילת הקישור?

4. תוכן סמוי

מהו הרעיון המרכזי?

מהי המסקנה?

מהו המסר?

5. פרשנות

מה דעתכם על...

נמקו והוכיחו

6. הערכה

מה דעת הכותב או הכותבת?

מה כוונת הכותב או הכותבת?

הדרך להבנת טקסט

המטרה	הפעולה	
<ul style="list-style-type: none"> מענה על דף משימות השוואה בין הטקסט שאנחנו קוראים, לטקסט אחר הכנה למבחן 	הבנת המטרה של הקריאה	
הבנת סגנון הכתיבה	זיהוי סוג הטקסט (מידעי / עיוני / סיפורי)	
קבלת מידע ראשוני	קריאת כותרת, ניתוח מקור הטקסט, קריאת משימות פתוחות	טקסט מידע
שחרור חסמי קריאה	קריאת כל פסקה וביצוע "דיאלוג עם טקסט" (בטקסט מידעי / עיוני)	
<ul style="list-style-type: none"> זיהוי הרעיון המרכזי כתיבת תמצית 	הבנת מבנה הפסקה	
<ul style="list-style-type: none"> שיפור הבנת הטקסט פיתוח חשיבה גבוהה כתיבת סיכום 	זיהוי היסוד המארגן של הטקסט (הכללה, היסק, השוואה, בעיה ופתרון, סיבה ותוצאה, עימות, טיעון, כרונולוגי, היבטים)	
הערכה - פיתוח חשיבה גבוהה	זיהוי הכוונה או המטרה של הטקסט	
<ul style="list-style-type: none"> הערכה - פיתוח חשיבה גבוהה מתן ביקורת והבעת דעה אישית 	זיהוי דעת הכותב או הכותבת	
זיהוי התבנית הסיפורית	קריאת הטקסט כולו (ללא עצירות)	
תיאור על-פי תבחינים	אפיון דמות	
הבחנה בין נושא, רעיון ומסר	זיהוי המסר	

הדרך להצלחה

קיבלתם מאמר, ומצורף לו דף משימות? אתם בוודאי רוצים לסיים מהר. אבל מה בעניין ההצלחה?

עצרו!

עבדו על-פי השלבים המוצעים. בהתחלה העבודה איטית ונמשכת זמן רב יותר, אחר-כך מבצעים זאת במהירות - ומצליחים.

שלב א (כ-2 דקות)

קראו את הכותרת, דפדפו בדף המשימות, קראו את השאלות הפתוחות. אל תתייחסו למילות השאלה, אלא להיגד שבשאלה. ההיגדים יסייעו לכם לדעת על מה מדברים בטקסט.

שלב ב (כ-2 דקות)

עברו ברפרוף על הפסקות. קראו רק את המשפטים הראשונים. עכשיו תבינו טוב יותר במה הטקסט עוסק.

שלב ג (כ-8 דקות)

קראו את המאמר, ובצעו "דיאלוג עם טקסט". קראו כל פסקה בנפרד.

אם מותר לכם לכתוב בטקסט, סמנו עליו את חסמי הקריאה בצורה שיטתית. אם נתקלתם במילה **לא-מוכרת**, סמנו אותה בקו, ונסו לפרש אותה. קראו את המשפט הקודם ואת המשפט שאחריו, ונסו להבין את הפירוש בהקשר. לא-תמיד צריך לדעת את הפירוש המילוני, אלא את הכוונה. אם נתקלתם במאזכר רחוק, חזרו לאחור, בררו למי הוא שייך, וציינו מעליו למי הוא מתייחס. אם קיים **סימן פיסוק** משמעותי (סימן קריאה, מירכאות, סוגריים), סמנו אותו, ובדקו כיצד הוא עוזר לכם בהבנת המאמר.

אם אסור לכם לכתוב בטקסט, ערכו רשימה של חסמי הקריאה בטבלה, ולצד כל חסם קריאה כתבו את פירושו או את תפקידו.

שלב ד

כתבו לצד הפסקה את הנושא שלה. כך תוכלו להגיע מהר יותר למקום שהשאלה מכוונת אתכם.

שלב ה

קראו את המאמר ברצף, ונדאו שהמאמר מובן לחלוטין.

שלב ו (כ-30 דקות)

עכשיו עברו לדף המשימות.

שימו ❤️! אם יש תרשים מבני, מלאו אותו בהתחלה. זה יחדד טוב יותר את ההבנה שלכם.

בקריאת סיפור נדרשים אמצעים אחרים לשם הפענוח.

דף המשימות בנוי בדרך כלל מהקל אל הכבד, מהרובד הגלוי לרובד הסמוי.

רובד סמוי	רובד גלוי	
התשובות אינן מצויות בטקסט, אלא יש להסיק אותן ממנו. קיימים רמזים שאפשר להבין מהם את התשובה. לעיתים הרמזים בולטים, לעיתים נדרש מאמץ לאיתורם. ידע עולם עוזר לשפר את הבנת הרובד הסמוי.	התשובות מצויות בטקסט, ויש לאתרן וללקטן. בדרך כלל הבנת הגלוי היא תנאי להבנת הסמוי.	
	איתור מידע	ארגון מידע
	<ul style="list-style-type: none"> יש להבין את מילות השאלה ולהתמצא בהן. אפשר להעתיק את התשובה מהטקסט. 	<ul style="list-style-type: none"> יש להבין את החלק הגלוי בטקסט. יש ללקט חלקי תשובה ולנסח מחדש משפט או פסקה. כדי להגיע להבנה ברמה זו יש לבצע קודם לכן "דיאלוג" עם טקסט.

תשובות לשאלות **איתור** אפשר **להעתיק** מהמאמר; על שאלות בענייני **לשון** תענו במהירות כי ביצעתם "דיאלוג עם טקסט". בשלב זה קראו היטב את האפשרויות. השאלות הן רב-בְּרָה. לפעמים קיימות שתי תשובות נכונות, והן מופיעות בסעיף נפרד. אם תמהרו ותציינו רק תשובה אחת נכונה, ייחשב הדבר לשגיאה. גם שאלות **ארגון** שייכות לתוכן הגלוי, אבל **אין להעתיק** את התשובה מהטקסט, אלא יש להרכיב תשובה עצמאית על-סמך הטקסט.

לאחר שהבנתם את הרובד הגלוי, יהיה לכם קל יותר לענות על שאלות של **תוכן סמוי**, כלומר שאלות שהתשובה עליהן אינה כתובה במפורש, אלא נרמזת.

קראו את המשל שלפניכם, וענו על השאלות שאחריו.

משל הנשר / ג'ימס אגרי

איש אחד הלך ביער לְתוֹר אחר ציפור כלשהי. לכד נשר צעיר, הביאו אל ביתו ונתנו בקרב תרנגולותיו וברווזיו ויתר עופותיו, ומזון עופות נתן לו לאוכלה, אף כי נשר היה זה, מלך בעלי-כנף.

מקץ חמש שנים בא חוקר אחד לראותו, ואחרי עוברו בגנו אמר: "הציפור הזאת נשר היא, לא תרנגולת."

"אומנם כן," אמר הבעלים, "אך אילפתיו להיות תרנגולת. שוב אין הוא נשר, אלא תרנגולת היא זאת, גם אם מוטת כנפיה שמונה אמות אורכה מקצה עד קצה."

"לא," אמר חוקר הטבע, "אף-על-פי-כן נשר הוא: לב נשר לו, ואני ארקיענו למרומי שמיים."

"לא," אמר הבעלים, "תרנגולת היא זאת, ולעולם לא תעוף."

הם הסכימו להעמידו במבחן. נטל חוקר הטבע את הנשר, הרימו, ובכוונה מרובה אמר אליו: "נשר, נשר הינך; בשמיים מקומך, ולא על האדמה הזאת, פרוש כנפך ועוף." נפנה הנשר לכאן ולכאן, ואחר השפיל מבטו וראה את העופות אוכלים את אוכלם - ומטה קפץ.

אמר הבעלים: "אמרתי לך כי תרנגולת היא."

"לא," אמר חוקר הטבע, "נשר הוא. נסהו עוד הפעם ביום מחר."

וכך לקחו ביום המוחרת אל גג הבית ויאמר: "נשר, נשר הינך; פרוש כנפך ועוף."

אך שוב, בראותו את התרנגולות אוכלות, קפץ הנשר מטה ויאכל עימהן.

ואז אמר הבעלים: "אמרתי לך כי תרנגולת היא זאת."

"לא," עמד חוקר הטבע על שלו, "נשר הוא, ועדיין ליבו לב נשר; רק נסהו אך עוד הפעם, ומחר יעוף-ידאה."

למוחרת בבוקר השכים קום והוציא את הנשר אל מחוץ לעיר, למרגלות הר גבוה. השמש עתה זה זרחה והִפְּזָה אור אל ראש ההר, וכל צוק סלע היה מתנוצץ בחדוות הבוקר היפה הזה.

הוא אחז בנשר ויאמר אליו: "נשר, נשר הינך; בשמיים מקומך, ולא על האדמה הזאת; פרוש כנפך ועוף!"

הביט הנשר על סביבו ורעד כאילו חיים חדשים נפחו בו, אולם לא עף. אז הפנהו חוקר הטבע היישר אל מול השמש. לפתע פרש כנפיו, ובצווחת נשר הרקיע מעלה-מעלה ולא שב עוד לעולם. נשר היה זה, אף כי הוחזק ואולף כתרנגולת! אחיי, בני אפריקה, אנחנו נבראנו בצלם האלוקים, אך בני-אדם עוררונו לחשוב כי תרנגולות היננו, ועדיין אנו חושבים שכך היננו; אבל נשרים היננו. פרשו כנפיקם ועופו!

1 על מה התנהל הוויכוח בין האיכר לבין החוקר?

2 הנשר נמנע מלעוף בפעמים הראשונות. מדוע? בחרו את התשובה הנכונה לדעתכם, והסבירו אותה.

- (1) היה לו טוב בחברת התרנגולות, המוכרת לו מאז ומתמיד.
- (2) הוא פחד להישאר בלי האוכל והביטחון שבחייו כתרנגולת.
- (3) הוא לא הבין את דבריו של חוקר הטבע, והתעצל לעוף.
- (4) הוא פשוט התרגל להיות תרנגול.

3 איכר מכאן וחוקר טבע מכאן הם הקובעים את גורלו של הנשר. **חוקר הטבע** עוסק במחקר מדעי המבוסס על עובדות, ומתרכז בחוקים הפועלים בטבע. במה שונה גישתו לנשר מזו של האיכר? הגדירו את גישתו של כל אחד מהם.

4 בסיום המשל מתברר, כי משל הנשר מכוון ל"בני אפריקה". א. מדוע? מהי ההקבלה בינם לבין הנשר?

ב. מה מייצגת כל אחת מהדמויות: הנשר, התרנגולת, חוקר הטבע, האיכר?

5 משל הנשר מתאים לא רק ל"בני אפריקה".

א. למי עוד הוא מתאים, ומדוע?

ב. מדוע לדעתכם משל זה מתאים לפתיחת שנת לימודים?

6 למילה "לתור" (שורה 1 במשל) יש שתי משמעויות: (1) טיול, נסיעה ו-(2) בדיקה.

א. מהי המשמעות המתאימה לפי ההקשר?

ב. מיינו את המילים שבמסגרת בטבלה שכאן.

משמעות: נסיעה	משמעות: בדיקה

טייל • גִּישׁוּשׁ • רָגַל • תִּיר • בָּקָר • חָקַר • חָפֵּשׂ • נָסַע
שׁוּטֵט • עָקַב • הִלֵּךְ • נָדַד

7 העתיקו מעמוד 11 את הפירוש המתאים למילה "משל" על-פי ההקשר.

כינויים חבורים ופרודים

הכינויים הפרודים מקובלים יותר במְשָׁלָב הַדָּבָר, ואילו הכינויים החבורים נפוצים יותר במְשָׁלָב הַפְתּוּב. הבנת הכינויים החבורים חשובה להבנת פירוש של מילה. כאשר ברצוננו להבין פירוש של מילה שיש לה כינוי חבור, נוכל להתייחס אליה ולמצוא אותה במילון רק ללא הכינוי החבור.

כינויים בשם העצם

כינוי פרוד	כינוי חבור
המכתב שלך	מכתבך
העבודה שלי	עבודתי (עבודתי)
הכדור שלכם	כדורכם
המכתבים שלך	מכתביך
העבודות שלי	עבודותיי (עבודותי)
הכדורים שלכם	כדוריכם

בכינוי החבור בשם העצם בצורת הרבים נשמרת ה-י המציינת רבים.

כינויים בפועל

כינוי פרוד	כינוי חבור
שמרתי אותם	שמרתים
מצאתי אותה	מצאתיה
מצא אותה	מצאָה
השליכו אותי	השליכוני

לפניכם שלושה קטעים מתוך "משל הנשר".
מצאו בקטעים אלה מילים שיש בהן כינויים חבורים, מיינו את המילים בטבלה, ופרקו אותן.

לכד נשר צעיר, הביאו אל ביתו ונתנו בקרב תרנגולותיו וברווזיו ויתר עופותיו, ומזון עופות נתן לו לאוכלה, אף כי נשר היה זה, מלך בעלי-כנף.

"אילפתיו להיות תרנגולת. שוב אין הוא נשר, אלא תרנגולת היא זאת, גם אם מוטת כנפיה שמונה אמות אורכה מקצה עד קצה."
"לא", אמר חוקר הטבע, "אף-על-פי-כן נשר הוא: לב נשר לו, ואני ארקייענו למרומי שמיים."

אחיי, בני אפריקה, אנחנו נבראנו בצלם האלוקים, אך בני-אדם עוררונו לחשוב כי תרנגולות היננו, ועדיין אנו חושבים שכך היננו; אבל נשרים היננו. פרשו כנפיקם ועופו!

שמות עצם		פעלים
רבים	יחיד	

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

נלסון מנדלה - האיש שעשה שינוי

נְלֶסוֹן רוֹלִיֶהְלָאֵלָה מְנִדְלָה נולד ב-18 ביולי 1918 במבזו שבמחוז טרנסקאי בדרום אפריקה. הוא היה משבט ת'מבו הדובר את שפת הקוסה. אביו, הנרי מגדאדלה מנדלה, היה ראש כפר הולדתו ובמשך שנים שימש כיועץ למנהיגיו של שבט ת'מבו. עם מות אביו הפך מְנִדְלָה לבן חסותו של צ'ף שבט ת'מבו, והיה מיועד לכהן כצ'ף במקומו בבוא היום. תהליך יישוב המחלוקות בחצרו של הצ'ף השפיע על מְנִדְלָה הצעיר, שבחר ללמוד משפטים.

פסקה (1)

נושא הפסקה:

5

תחילת פעילותו הפוליטית ומאסרו

ב-1942 הצטרף מנדלה לשורות מפלגת הקונגרס הלאומי האפריקאי (ANC), תנועה שנועדה להגן על זכויותיו של הרוב השחור. הוא נסע ברחבי דרום אפריקה וארגן פעילות מחאה נגד חוקי ההפרדה הגזעית, המפלים נגד השחורים. מטרתו העיקרית של מנדלה הייתה להגיע לשוויון בין סוגי האוכלוסייה השונים במדינה בדרכים לא אלימות. ב-1952 הִקִּים מנדלה ביוהנסבורג עם חברו אוליבר טמבו את המשרד הראשון בבעלות עורכי דין שחורים בדרום אפריקה.

פסקה (2)

נושא הפסקה:

10

15

בשלביו הראשונים של המאבק העממי זכה מנדלה לתמיכה מלאה מהאוכלוסייה השחורה. מאות אלפי אנשים יצאו להפגנות המוניות נגד השלטון הלבן, והתמיכה ב-ANC הלכה והתעצמה עד כ-100 אלף תומכים פעילים. מנדלה ותומכיו פעלו נגד הממשל הלבן במדינה ומדיניות האפרטהייד בפעולות מחאה לא אלימה, שנועדה להקל את מצבם ולהביא לשוויון. בתגובה, הפעיל השלטון הלבן סנקציות ואלימות כלפי השחורים, חוקק חוקים מפלים נגדם, הִחֵרם את ארגוני

פסקה (3)

נושא הפסקה:

20

השחורים, אסר על התארגנות איגודים מקצועיים של שחורים, כפה על השחורים לדבר בשפת האפריקאנס שהייתה מזוהה עם השלטון הלבן, עצר והכניס לכלא פעילים שחורים שהתנגדו למדיניות האפרטהייד, "מחק נקודות שחורות", כלומר הרס יישובים ותיקים של שחורים, תוך תנאי מחיה קשים לשחורים בערים.

25

בעקבות הלך רוח הציבור עבר נלסון מנדלה לפעילות אלימה נגד השלטון. לטענתו, זוהי האפשרות היחידה שנותרה כדי לשנות את גורל האוכלוסייה השחורה במדינה. מנדלה ניהל בעצמו את ההגנה במשפטו. בנאומיו הצהיר כי הוא מוכן למות כדי לקדם את מטרותו. מנדלה היה כלוא בבתי כלא שונים של דרום אפריקה במשך 27 שנים. במהלך תקופת מאסרו הפך מנדלה לסמל המאבק באפרטהייד, הפרדה בין גזעים.

30

פסקה (4)

נושא הפסקה:

שמו התפרסם בעולם כולו, והחל מאבק בין-לאומי לשחרורו. בתקופה האחרונה של מאסרו החל מנדלה לקיים מגעים חשאיים עם אישי ממשל בכירים, ובהם הנשיא פרדריק וילם דה קלרק. מנדלה שוחרר מהכלא ב-11 בפברואר 1990, לאחר שהוא וחבריו ל-ANC הסכימו להשעות את המאבק המזוין ולקיים משא ומתן עם השלטון.

35

פסקה (5)

נושא הפסקה:

לאחר שחרורו

40

בבחירות שנערכו בין 26 ל-29 באפריל 1994 זכה ה-ANC לרוב בפרלמנט, אולם רוב קטן משני שלישים מהחברים, הדרוש כדי לשנות את החוקה. ב-9 במאי בחר בקייפטאון הפרלמנט החדש במנדלה לנשיאה השחור הראשון של דרום אפריקה, והנשיא היוצא דה קלרק נבחר לסגנו.

45

פסקה (6)

נושא הפסקה:

תקופת נשיאותו הוקדשה להקמת חברה שוויונית וצודקת, ברוח של איחוד לאומי ופיוס בין הקבוצות האתניות השונות במדינה. בחודש יוני 1999 פרש מהפוליטיקה, והתגורר באזור שבו נולד, קונו, שבחבל טרנסקאי.

50

פסקה (7)

נושא הפסקה:

ביוני 2004, בגיל 85, הודיע מנדלה כי הוא פורש מהחיים הציבוריים.

פסקה (8)

נושא הפסקה:

2 בטבלה שלפניכם "פורק" "משל הנשר" (שבעמוד 17) לחמישה חלקים. כל פעולה הקשורה בנשר, מומרת בפעולה שנעשתה כלפי העבדים בני אפריקה בארצות הברית. היעזרו במידע שקראתם, והשלימו את הטבלה. עבדו בזוגות.

המשל	הנמשל לפי הטקסט (חלקי), בהתייחס לארצות הברית	נמשל רחב יותר
1. לכידת הנשר		
2. הפיכת הנשר לתרגולת בעזרת אילוף		אנשים בעלי אמצעים נוספים גורמים לאנשים לעבוד בתנאים ללא זכויות כמו עבדים
3. הגילוי של חוקר הטבע	העולם מבין שזכויות האדם השחור נרמסים	
4. ניסיונות כושלים להחזיר את הנשר להיות נשר		
5. ההצלחה		

3 לפניכם שני פתגמים.

(1) יונה שהלכה אצל עורבים - נוצותיה נשארות בלבנותן, אבל ליבה משחיר.

(2) ההרגל הוא טבע שני, שהופך לטבע ראשון.

כתבו אותם בלשונכם, והסבירו כיצד הם קשורים ל"משל הנשר".

לפניכם טבלה למיפוי אישיות.

רכיבי מידע למיפוי אישיות

שם האישיות _____

ה	ד	ג	ב	א ת"ז	
				פרטים משפחתיים	פרטים אישיים
הערכת האישיות: תרמה/הזיקה	פעולותיה בארץ ובעולם	רעיונות / תפיסת עולם / אידיאולוגיה	הרקע / התקופה שבה פעלה האישיות	פרטים משפחתיים	פרטים אישיים
<ul style="list-style-type: none"> מהי החשיבות של דעותיה ושל פועלה? מה חידשה בנושא? ביקורת על האישיות 	<ul style="list-style-type: none"> תחומי פעולה מפעלים ויצירות קשריה עם אישים, עם גופים חשובים אירועים עיקריים בחייה בארץ ובעולם 	<ul style="list-style-type: none"> ספרים שכתבה או כתבו עליה רעיונות שהגתה דיאלוגים שניהלה 	ההיסטוריה של התקופה	פרטים משפחתיים רלוונטיים שהשפיעו על פועלה	מתי נולדה? היכן? מתי נפטרה? היכן פעלה?

היעזרו בטבלה שלמעלה כדי למפות את אישיותו של נלסון מנדלה.

ה	ד	ג	ב	א ת"ז	
				פרטים משפחתיים	פרטים אישיים
הערכת האישיות: תרמה/הזיקה	פעולותיה בארץ ובעולם	רעיונות / תפיסת עולם / אידיאולוגיה	הרקע / התקופה שבה פעלה האישיות	פרטים משפחתיים	פרטים אישיים

ראשית

"זה היום תחילת מעשיך"

ראש השנה מציין את בריאת העולם, כפי שאנו רואים מן התפילה "זה היום תחילת מעשיך". אולם על-פי חז"ל, העולם נברא ב-כ"ה באלול. לפיכך ראש השנה מציין את היום השישי לבריאת העולם, היום שבו נברא האדם.

כ"ה באלול, היום שבו נברא העולם, מצטיין גם בכך שבתורה הוא נקרא "יום אחד", ולא "יום ראשון". התורה בוחרת להשתמש בלשון זו כדי ללמדנו שביום הבריאה הראשון היה אלוקים לבדו בעולמו. אף-על-פי שהעולם כבר נברא, הוא היה דבר אחד עם האלוקים.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

התערבות האדם בבריאה

מהתבוננות בבריאה אפשר להבחין בחוקים השולטים בעולם הטבע, שנקבעו על-ידי הבורא: עונות השנה המופיעות על-פי סדר קבוע, זריחת השמש במזרח ושקיעתה במערב במועדים הקבועים. נוסף על כך, לכל פרי ויָרֵק עונת גידול משלהם, כל בעל חיים ותנאי מחייתו. הרי לא יעלה בדעתו של אריה לאכול עשב או לבנות לו קן בין ענפי העץ.

כל שינוי קטן בסדרי הטבע הקבועים גורם נזק רב. להלן כמה אירועים המדגימים כיצד קשורים יחדיו כל חלקי הבריאה ותלויים זה בזה ללא אפשרות להפריד ביניהם. קשרים אלה לעיתים מורכבים ובלתי-צפויים.

אחד מאזורי איטליה הוכה במכת הקדחת, המועברת על-ידי מין מסוים של יתושים. נערך מבצע ריסוס בחומר להשמדת היתושים. אומנם הצליחו להתגבר על המכה, אך בד בבד הושמדו גם הדבורים. אלפי מְטָעים באזור לא נתנו פירות, בגלל חוסר ההאָבְקָה של העצים על-ידי הדבורים, ובעלי הכוורות סבלו נזקים קשים.

בנהרות אפריקה חי סוס היאור - היפופוטם. זוהי חיה גדולה המהווה סכנה של ממש לשיט בנהר - ביכולתה להפוך את הסירות. בחלק מן הנהרות הושמדו רוב סוסי היאור, והנה התברר כעבור זמן מה, שזן מסוים של דגים שממנו ניזונים תושבי האזור, הולך ונעלם מן הנהרות. אנשי מדע חקרו את סיבת הדבר, ותוצאת מחקרם הצביעה על קשר הדוק בין סוס היאור לבין אותו מין של דגים. התברר, שהזבל של סוסי היאור מסייע לגידול זנים מסוימים של צמח מים. צמחים אלה הם עיקר המזון של אותו זן דגים. משהושמדו סוסי היאור, פָּחְתו צמחים אלו, והדגים התמעטו.

1 פסקה (1)
נושא הפסקה:

5 פסקה (2)
נושא הפסקה:

10 פסקה (3)
נושא הפסקה:

15 פסקה (4)
נושא הפסקה:

20

מצפון למדבר סהרה התפרס אזור יערות. תושבי האזור שרצו להרחיב את שדותיהם, שרפו את היער ולא ידעו שעצים אלה היו מִגְן מפני חולות המדבר. משהושמדו העצים, באו הרוחות ונשאו את חול המדבר באין מפריע לאזורים שהיו לפנים מוגנים על-ידי היער וכיסו שטחים עצומים. לפיכך במקום להרוויח שטח, הצטמצמו שטחי השדות, והתושבים נאלצו לנדוד לאזורים אחרים.

פסקה (5)

נושא הפסקה:

25

1 ציינו שלושה חוקים השולטים בעולם הטבע, שנקבעו על-ידי הבורא.

שימו !

בשאלות 2 ו-3 נדרשת מיומנות ה**שרשור**: מציגים תהליך שבו פעולה רודפת פעולה, ולבסוף מתקבלת תוצאה המצוינת בטקסט. לעיתים מופיעות ברצף פעולות רבות, וקשה לעקוב אחריהן. לפיכך רצוי לבצע שרשור, כלומר לכתוב את הפעולות זו אחר זו. אם מובאים גורמים המשפיעים על התהליך, אפשר לרשום זאת בין המלבנים, מתחת לחיצים.

2 למה גורם הריסוס של היתושים?

שימו !

התשובה "הריסוס גורם להשמדת הדבורים" אינה מדויקת. היעזרו ב**שרשור** כדי להגיע לתשובה תקינה.

3 הסבירו את הקשר בין השמדת סוסי היאור באפריקה לבין היעלמות זן דגים מסוים.

שימו !

בדקו את תשובותיכם לשאלה 2 ולשאלה 3 על-פי תבניות ה**שרשור** שלפניכם.

2. קדחת בגלל יתושים ← ריסוס ← השמדת יתושים + השמדת הדבורים ←
אין האבקה ← אין פירות במטעים ← בעלי הכוורות לא מוכרים דבש

3. סוס יאור ← מייצר זבל ← העוזר לגידול צמח מים ← ומשמש מזון של דגים

4 הסבירו את הקשר בין השמדת היערות מצפון למדבר סהרה לבין הצורך של התושבים לנדוד לאזורים אחרים ולעזוב את מקום מגוריהם.
בנו תבנית של **שרשור**.

5 במאמר מוצגות שלוש דוגמאות המוכיחות שגרימת שינוי קטן בסדרי הטבע הקבועים גורם נזק רב.
בחרו באחת הדוגמאות, והסבירו כיצד נגרם הנזק.
תחילה צרו תבנית **שרשור**.

כעת הפכו את התבנית למלל בתוספת הסברים משלכם.

6 מה מטרת הטקסט?

- (1) להציג נזקים הנגרמים בטבע
- (2) להציג התערבות של האדם בטבע
- (3) להציג את הנזקים הנגרמים על-ידי ההתערבות של האדם בטבע
- (4) אף לא אחת מהתשובות

7 פרקו כל מילה לשתי מילים, וציינו למה מתכוון הכינוי החבור.

שקיעתה (שורה 3)

הפירוק: _____ הכינוי החבור מתכוון ל _____

מחייתו (שורה 4)

הפירוק: _____ הכינוי החבור מתכוון ל _____

ביכולתה (שורה 15)

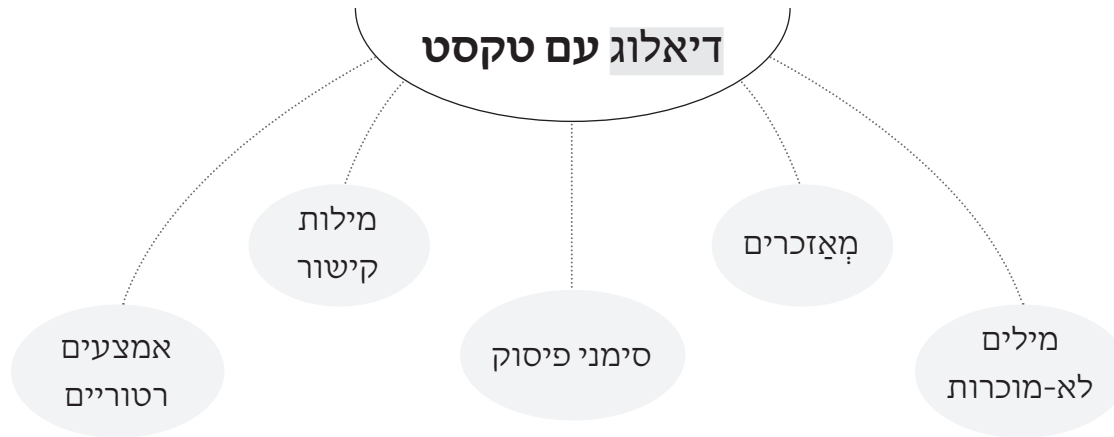
הפירוק: _____ הכינוי החבור מתכוון ל _____

שדותיהם (שורה 23)

הפירוק: _____ הכינוי החבור מתכוון ל _____

הבנת הנקרא: דיאלוג עם טקסט

דיאלוג עם טקסט אנו עורכים כדי לשחרר את חסמי הקריאה. התהליך הזה הוא מיומנות בסיס בשיפור הבנת הנקרא.

הבה ניזכר בחסמי הקריאה ובדרכים לשחרורם.

• מילים לא-מוכרות

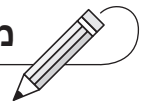
מתחת למילה לא-מוכרת נסמן קו.

u>

הנה שיטות להבנת מילה לא-מוכרת.

מילה נרדפת קרובה	שורשים ומשפחת מילים	הפירוש המדויק אינו נחוץ	הבנה בהקשר
לפעמים לצד המילה הלא-מוכרת כתובה מילה נרדפת המוכרת לנו.	לפעמים המילה מזכירה מילה אחרת, לפעמים יש לה שורש מוכר.	לעיתים אפשר להסתדר בלי הפירוש המדויק של המילה, כי המשפט מבטא רעיון מובן גם בלעדיו.	קוראים משפט או שניים לפני המילה הלא-מוכרת וכן משפט או שניים אחריה, ומנסים להבין את המילה על-פי ההיגיון.

משימות

1 קראו את הקטע שלפניכם, וחשבו מה הפירוש של כל אחת מהמילים המסומנות בקו. כתבו את הפירושים אחרי הטקסט.
אם יש מילים נוספות שלא הכרתם עד כה, סמנו אותן, וכתבו את הפירוש של כל אחת מהן.

הילד והשחף

1 היה היה ילד בן-דייגים, שאהב מאוד את הכינרת ואת השחפים הלבנים, הבאים להקות-
2 להקות לטבול ראשיהם במים ולשלות דגים קטנים. ישב הילד בן-הדייגים בדוגיתו, השטה לה
3 בשקט על-פני המים התכולים, ועיניו מלוות באהבה את השחפים הלבנים, היורדים ממרומים
4 ועוברים מעל לראשו. והנה, כאילו נגעו כנפיהם במים, ומיד יתרוממו ויעופו מעלה-מעלה
5 וחוזר חלילה.
6 הכיר הילד שחף אחד, הקטן והצעיר בין השחפים. ואם כולם יפים הם - השחף הצעיר היה
7 היפה מכולם. רגליו דקיקות, צח ולבן הוא, ומקורו אדום. והיה בנפול קרן שמש על ראשו,
8 ונראה כאילו אֶחָזָה האש בכנפיו; והוא מחליק על-פני המים ועף, בא ועומד על קצה הדוגית
9 ומביט על הנער ועל המשוט שבידו. הילד מוציא פירורי לחם מצקלונו ומגיש לשחף הלבן,
10 המושיט את צווארו ובוֹלַע את האוכל הטעים לְחִיכּוֹ. בצריחה גרונית ייפרד השחף מהילד,
11 יטבול את ראשו במי הכינרת וימהר להדביק את להקת השחפים הַחֲגָה מעל האגם.

לשלות (2): _____ דוגית (2, 8): _____

בנפול קרן שמש (7): _____ צקלונו (9): _____

טעים לחיכו (10): _____ חגה (11): _____

2 קראו את הקטע שלפניכם, וסמנו בו מילים שאינן מוכרות לכם. את הפירוש של כל אחת מהמילים האלה כתבו אחרי הטקסט.

1 "מה גבוה הצוק!" הרהרתי למראה הצוק שהזדקר לנגד עיניי. ספק גדול מילא את ליבי,
 2 אם אצליח להגיע לראשו. הבטתי כה וכה, סקרתי את הצוק כדי למצוא בו נקודות
 3 אחיזה, והתחלתי לטפס. כשתוכנית העלייה ערוכה במוחי, התקדמתי צעד אחרי צעד,
 4 ידיי אוֹחְזוֹת בזיזי הסלע, ורגליי תרות אחר מקום בטוח לדרוך עליו. עוד פסיעה אחת ו...
 5 אבוי, לרוע מזלי, מעדו רגליי. נשארתי תלוי על-ידיי, והתחלתי לחפש משענת לרגליי.
 6 לעולם לא אשכח את הרגע הזה. מחשבות רבות התרוצצו במוחי! אם אגיע לראש הצוק,
 7 מה בכך? מוטב לקפוץ למטה ולא להסתכן. אך לא! פקדתי על עצמי. בשארית כוחותיי
 8 התרוממתי קמעא על-ידיי, ומצאתי מקום מדרס לרגליי. נשמתי לרווחה, ובמאמץ אחרון
 9 המשכתי עוד כמה צעדים, ועמדתי על ראש הצוק.

הזדקר (1): _____
 כה וכה (2): _____
 קמעא (8): _____
 מקום מדרס (8): _____

● מאזכרים

מתחת למאזכרים נסמן שני קווים.
 לפניכם המאזכרים הבולטים.

תיאורים	כינויים חבורים	כינויים רומזים	מילות יחס בנטייה	כינויי גוף
זמן: אז מקום: שם אופן: כך	בְּקִשְׁתָּם = הבקשה שלהם רֵאִיתִי = ראיתי אותו	זה זו, זאת אלה, אלו הָלְלוּ	אותי, אותה... בהם, בהן... לו, להם... מִמֶּנּוּ, מִמֶּנָּה... שלהם, שלה...	הוא היא הם הן

3 קראו את הקטע שלפניכם, וחשבו למי או למה מתכוון כל אחד מהמאזכרים המסומנים בשני קווים.

1 בשוב המשרת לארמון, סיפר לציפור של בת המלך את הסיפור המוזר שקרה לו. לאחר
 2 יום ניגשה בת המלך לכלוב וראתה את הציפור שלה מתה. כעסה בת המלך על המשרתים,
 3 והאשימה אותם במות הציפור האהובה עליה.
 4 היא לקחה את הציפור והשליכה אותה אל החצר. כשהציפור הייתה על הקרקע,
 5 היא קמה לתחייה והתעופפה לחופש שלה.

לו (1): _____ שלה (2): _____
 אותם (3): _____ עליה (3): _____
 היא (4): _____ אותה (4): _____
 היא (5): _____ שלה (5): _____

4 קראו את הקטע שלפניכם, וסמנו בו מאזכרים. כתבו אחרי הטקסט, למה מתכוון כל אחד מהמאזכרים.

1 את העובדה שנחיריהן של החיות הטורפות ממוקמים מלפנים, קל להבין. אחד
 2 מאמצעי העזר החשובים ביותר של החיות הטורפות, הנאלצות לצוד כדי להשיג את
 3 הבשר הדרוש להן, הוא חוש הריח המפותח שלהן. הן מוכרחות לעקוב אחרי טרפן,
 4 והן עושות זאת במרדף אחר הטרף לפי עקבותיו, או נכון יותר, לפי הריח שהוא
 5 משאיר בלכתו. הן רצות כשהאף מוֹרָד מטה, ונחיריו, הנתונים בקצהו, מרחרחים את
 6 האדמה, וכך הן רודפות אחרי קורבנותיהן. אילו היו להן נחיריים צדדיים, היו מגיעים
 7 אֶליהן ריחות גם מן הצדדים, וריחות אלו היו מטעים אותן ומוליכים אותן שולל.

להן (3): _____ שלהן (3): _____
 טרפן (3): _____ עקבותיו (4): _____

נחיריו (5): _____

● **סימני פיסוק**

מתחת לסימני הפיסוק נסמן קו גלי.

את רוב סימני הפיסוק ותפקידיהם אתם כבר מכירים. הבה ניזכר בהם.

● **נקודה, סימן שאלה, סימן קריאה**

אלה הסימנים הבסיסיים בטקסט, ואתם כבר מכירים אותם מגיל צעיר.

● **פסיק**

למדנו כי הפסיקים מפרידים בין חלקים כשיש **פירוט**.
 לפסיק יש תפקידים נוספים, שתלמדו בכיתות הגבוהות.

● **נקודתיים**

לפני דיבור ישיר	לפני ציטוט	לפני פירוט	לפני הסבר או הרחבה
-----------------	------------	------------	--------------------

● **מירכאות**

דיבור ישיר	ציטוט	כינוי, שם, מושג	מטפורה, שאילת משמעות	היפוך משמעות
------------	-------	-----------------	----------------------	--------------

● **סוגריים**

תוספת הסבר, פירוש	הערת אגב של הכותב	ציון מראה מקום, כלומר מאין ציטטנו משפט	פירוט	תרגום מילולי
-------------------	-------------------	--	-------	--------------

● **קו מפריד**

קו מפריד מסומן לפני מילה או מילים ואחרי המילה או המילים. בניגוד לסימנים האחרים, שהם צמודים למילה, לפני הקו המפריד ואחריו יש רווח. אומנם הוא הופיע בטקסטים קודמים שקראתם, אבל לא נתנו עליו את הדעת.

הקו המפריד בא לפעמים במקום סוגריים, לפעמים במקום נקודתיים ולפעמים במקום פסיק. הבה נכיר את השימושים העיקריים שלו.

לפני הסבר או הרחבה	לפני חלק של משפט, שיש בו הפתעה	לציין פירוט המובא באמצע משפט	לציין הבעת דעה או הערת אגב של הכותב, ולהפריד אותה מהמשפט
☆ סופות הוריקן מדורגות בסולם מ-1 עד 5, לפי עוצמת הרוח הנושבת בהן - דרגה 1 היא כאשר הרוחות הן בעוצמה החלשה ביותר, ודרגה 5 היא הדרגה החזקה ביותר.	☆ התרווחתי על הכורסה - ופתאום הרעים הטלפון. ☆ חיכיתי שלוש שעות - אבל הוא לא בא.	☆ ארבע הערים הקדושות בישראל - ירושלים, חברון, טבריה וצפת - הן ערי תיירות.	☆ הגשם - כפי שידוע לכולנו - הוא ברכה.

קראו את הקטע שלפניכם.

5

א. חשבו מה מציינות המירכאות המסומנות בקו גלי, וכתבו את תשובתכם אחרי הטקסט.

1 לספורט השחייה יש השפעה חיובית ביותר ל"צנרת" שבגופנו. צנרת ממתכת, בשימוש
2 האדם, מחזיקה מעמד כ-30 שנה. אך אם היא אינה מופעלת, היא מעלה חלודה, ויהיה
3 צורך להחליפה בתוך זמן קצר ביותר. ה"צנרת" שבגוף האדם היא מורכבת הרבה יותר.
4 אי-אפשר להחליפה בצורה פשוטה כמו זו העשויה ממתכת. משום כך יש להשתדל
5 לשמור עליה. הפעילות הגופנית, ובכללה שחייה, ממריצה את זרימת הדם, וכך משפיעה
6 לטובה על כלי הדם.

המירכאות בשורה 1 ובשורה 3:

שימו ♥, המילה "צנרת" מסומנת במירכאות, מכיוון שהמילה מופיעה לא בַּפּוֹנָה המקובלת. המשמעות הרגילה של המילה "צנרת" היא צינורות מתכת שבהם עוברים חומרים שונים. כדי להמחיש את ההבדל בין המערכת בגוף האדם לצינורות מלאכותיים השתמש הכותב במילה "צנרת" וסימן אותה במירכאות ובזאת הודיע לנו, הקוראים, שנדמיין את גופנו **כמו** מכונה שיש בה מערכת של צינורות ממתכת, ויש לתחזק אותה. לאמצעי זה קוראים **שאילת משמעות** או **מטפורה**. כלומר שואלים (לוקחים) מילה או ביטוי מתחום אחד ומשתמשים בו בתחום אחר במטרה להמחיש.

ב. כתבו למה מתייחס כל אחד מהמאזכרים שלפניכם.

היא (2): _____ להחליפה (3): _____
 להחליפה (4): _____ זו (4): _____

קראו את הקטע שלפניכם. 6

א. חשבו מה מציינות המירכאות המסומנות בקו גלי, וכתבו את תשובתכם אחרי הטקסט.

1	בסיוּרנו הִגַעְנוּ ל"משכנות שאננים", שכונה היסטורית ויפה שהייתה הראשונה שנבנתה
2	מחוץ לחומות בשנת 1855. השכונה קיבלה את שמה בהשראת ישעיהו, ל"ב, י"ח: "וַיֵּשֶׁב עַמִּי
3	בְּנֵיהַ שְׁלוֹם וּבְמִשְׁכָּנֹת מְבֹטָחִים וּבְמִנוּחַת שְׁאֲנָנֹת".
4	משה מונטיפיורי, "שר היהודים", ביקר בארץ והחליט להקים שכונת מגורים חדשה ובמרכזה
5	מפעל יצרני - טחנת קמח שתפרסם את יושביה.

המירכאות בשורה 1 מציינות _____
 המירכאות בשורה 2 מציינות _____
 המירכאות בשורה 4 מציינות _____

ב. מה מצייין הקו המפריד בשורה האחרונה? _____

7 קראו את הקטע שלפניכם.

א. חשבו מה מציינים הסוגריים, וכתבו את תשובותיכם אחרי הטקסט.

1 בחלק מבתי החולים בארץ ("בלינסון", "דנה") מסתובבים אנשים הלושים בבגדי ליצן,
2 ותפקידם להצחיק את החולים. ידוע כי הצחוק עוזר לאדם להתגבר על מצבי דחק (מתח
3 נפשי).

בשורה 1: _____ בשורות 2-3: _____

ב. מה מציינות המירכאות בשורה 1? _____

מילות קישור

את (מילות הקישור) המופיעות בטקסט, (נקיף)

בזכות מילות הקישור הטקסט הוא רציף. נוסף על כך, מילות הקישור מסייעות בהבנה בין משפטים ובין פסקות.

היזכרו במילות הקישור שלמדתם.

זמן	סיבה	תוצאה	תכלית (מטרה)	ניגוד	הוספה	השוואה ועימות
כאשר כש אחר-כך בזמן ש ראשית שנית לבסוף לאחרונה לפני	בגלל בְּזִכּוֹת עקב מפני ש כיוון ש משום ש היות ש מְאַחֵר ש הואיל ו	לכן לפיכך משום כך כתוצאה מכך	כדי לְמַעַן לְשֵׁם בְּשִׁבִיל לְשֵׁם כֵךְ	אבל אולם אך לא... אלא בניגוד ל לעומת ואֵילּוּ	כמו-כן נוסף על כך יתר על כך וגם לא רק... אלא גם...	ואילו לעומת זאת לעומת כשם ש... כך כפי ש... כך גם כמו בהשוואה ל בדומה ל בניגוד ל

קראו את הקטע שלפניכם. **8**

א. חשבו מה מציינת כל אחת ממילות הקישור המוקפות בו.

1	אבל בני האדם בִּיְתוֹ בעלי חיים כדי שימלאו מטלות שונות כגון נשיאת משאות
2	כבדים, ביצוע עבודות מפרכות כמו חרישת השדה על-ידי השור והחמור, ושימוש ככלי
3	תחבורה. הגמל, למשל, נבחר להיות "ספינת המדבר" בשל עמידתו בתנאי המדבר
4	הקשים.

מה אתם יכולים להבין מכך שבתחילת הפסקה מופיעה המילה "אבל"?

מה מציינת המילה "כדי" בשורה 1? _____

מה מציינת המילה "בשל" בשורה 3? _____

ב. מה מציינות המירכאות בשורה 3? _____

קראו את הקטע שלפניכם. **9**

א. הקיפו את מילות הקישור, וכתבו מה הן מציינות.

1	כיום מכירים כ־ 500 מינים שונים של צמחים טורפים. הצמחים הפכו טורפים, כי אזורי
2	המחיה שלהם לא התאימו להם. כדי לשרוד פיתחו הצמחים הללו מגוון פתרונות. אחד
3	מהם הוא המלכודות.

ב. למה מתכוונת המילה "שלהם" בשורה 2? _____

למה מתכוונת המילה "להם" בשורה 2? _____

למה מתכוונת המילה "מהם" בשורה 3? _____

10 השלימו את המשפטים שלפניכם במילות קישור מתאימות.

(1) כשהנער מגיע לגיל מצוות, הוא עולה לתורה, _____, הוא מניח תפילין.
נוסף על כך / לכן / למרות זאת

(2) האב אחראי לבת ודואג לה עד שהיא מתחתנת, _____, הוא אינו אומר
נוסף על כך / לכן / משום ש
עליה "ברוך שפטרני מעונשו של זה".

(3) הזמנתי את רבקה למסיבת בת-המצווה שלי, _____, היא לא הגיעה.
כמו-כן / משום ש / למרות זאת

(4) אני מתרגש מאוד לקראת קריאת הפרשה שלי, _____, אני בטוח שאצליח.
לכן / משום ש / אבל

● **אמצעים רטוריים - ספרותיים**

הכותבים של טקסטים ספרותיים רוצים לייפות את הטקסט וגם לרמוז על דברים, כלומר לגרום לנו לחשוב ולהבין את המשתמע. לכן הם נוהגים להשתמש באמצעים סגנוניים שונים, אלו הם אמצעים רטוריים. לצד אמצעי רטורי נסמן כוכבית*.
הנה כמה דוגמאות.

☆ יוסי היה ילד שובב שלא אהב להודות בתעלוליו. תמיד היה מצרף אליו סנגור שהיה עוזר לו "לצאת" ממעשי הקונדס כשבית המשפט בשעות החינוך דרש ממנו הסבר.

בקטע הזה השתמש הכותב במושגים מעולם המשפט כדי להדגיש את מצבו של יוסי בכיתתו.
שילוב המושגים של עולם המשפט הוא אמצעי רטורי.

☆ הים הפך לפח אשפה, ואנחנו נהנים להשתכשך בין שיירי הזבל.

גם בקטע זה השימוש בפח אשפה הוא שימוש רטורי. הוא מחזק את החומרה של התופעה של זריקת אשפה בים.

☆ הבטנו אל עבר החרמון שכיפתו הייתה מכוסה לבן, והבחנו בנחש מכוניות מתפתל העושה דרכו במעלה השביל.

השימוש בביטוי "נחש מתפתל" הוא שימוש מטפורי, והוא גורם לנו לדמיין ציור, תמונה של מכוניות.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עימו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

חיים בצוותא / ש' פרידמן

קטע מנפלאות הבורא - מרוה לצמא

תארו לעצמכם כי מישהו בא ומשתכן לו בביתכם. למה? פשוט משום שזה נוח וטוב לו. מצב כזה נראָה לכם ודאי דמיוני, אבל הוא מתרחש אצל בעלי החיים בצורות שונות.

תילי הטרמיטים (סוג של חרקים הדומים לנמלים), למשל, מושכים בעלי חיים כמו תוכים ונקרים ההופכים תילים אלה לבתיהם. יש מִבֵּין הטרמיטים, כאלה המשלימים עם המצב, אוטמים את החלק שבו הם מתגוררים, ומתעלמים מהשכנים הבלתי-רצויים. אחרים מְנַסִּים להילחם בפולשים. כל לילה הם מנסים לתקן את החור בכניסה, ובבוקר העופות הורסים אותו שוב.

צב היבשה האמריקני בונה לעצמו מְנַהרה המושכת אליה דיירים בלתי-רצויים. במשך היום, כאשר חם מאוד, נכנסים לתוכה נחשים וינשופים, והם מתיישבים בתוכה ומקבלים בְּזַעֲף את הדיירים החוקיים.

היסעורים בניו-זילנד עוזבים את המנהרות שחפרו לתקופה של מספר חודשים בחורף, וכאשר הם חוזרים, הם מְגַלִּים לעיתים שהתנחלו בהן לטאות הנקראות ספנודונים. הם דווקא שמחים לביקור הזה, מפני שהספנודון מנקה את המנהרה במשך החורף, וכאשר שָׁבִים היסעורים, הם מוצאים מנהרה נקייה ומוכנה למגורים. כך חיים מתוך כבוד הדדי בשני קצות המנהרה ספנודונים ויסעורים.

חיים משותפים מעניינים יש לסרטן הנזיר. הוא חי בקונניות של חלזונות החיים בים. הוא מחליק את גופו לתוך קוננייה ומסתגר בתוכה. לעיתים

פסקה (1)

1 נושא הפסקה:

פסקה (2)

5 נושא הפסקה:

פסקה (3)

10 נושא הפסקה:

פסקה (4)

15 נושא הפסקה:

פסקה (5)

20 נושא הפסקה:

הוא חוסם את הכניסה בגפיו, וכך מגונן על הקונכייה (כדי שלא יחדור לתוכה יצור זר. לפעמים משתכן בה בכל זאת יצור נוסף: תולעת רב-זיפית החודרת פנימה. כשהסרטן מוצא לעצמו מזון, התולעת מוציאה את ראשה החוצה ולוקחת פירוורים הישר מתוך פיו.

סוג אחר של סרטן הנזיר נושא על קונכייתו שושנת ים. שושנת ים היא יצור בעל זרועות ציד. על זרועות אלה יש תאים מיוחדים המפרישים רעל כאשר הם מגורים. הדגים משתדלים להתרחק ממנה. אומנם הם דווקא אוהבים לאכול סרטנים, אבל כשהסרטן צמוד לשושנת הים, הם לא ייגעו בו מחשש שייפגעו ממנה. הסרטן "מעריך" את השושנה המגוננת עליו, ודואג לשמור עליה. כשהוא גדל, ועליו "לעבור דירה", הוא נכנס לקונכייתו החדשה ואינו שוכח לנתק את השושנה מהקונכייה הקודמת, ושותל אותה על גג ביתו החדש.

סרטן אחר החי באוקיינוס ההודי משתמש בשושנת הים (כדי להרתיע אויבים בדרך ישירה יותר. הוא נושא שושנה בכל אחת מגפיו. כאשר דג מנסה לטרוף את הסרטן, הוא מטיח בו את זרועות הציד של השושנה. הוא כל-כך מסתמך על הגנתה של השושנה עד כדי כך שצבתותיו נחלשות.

בעל חיים נוסף הוא העצלן התלת-אצבע. זהו בעל חיים החי ביערות דרום-אמריקה. רוב הזמן הוא שקוע בשינה עמוקה, כשהוא משתלשל מענף ביער. המצב האדיש הזה גורם לכך שכל מיני יצורים מוצאים להם מקום בתוך פרוותו המחוספסת. על שערותיו הארוכות גדלות אצות, ומתרוצצים עשרות חרקים המוצאים בו מקום נוח למחיה.

קשר אחר נוצר בין עכבר החי ביערות לבין חיפושיות הנצמדות לאוזניו ולצווארו וזוחלות על פניו. לחיפושית יש לסתות גדולות, והן נאחזות בפרוותו כאשר הוא רץ ברחבי היער. כאשר העכבר נמצא במאורתו, החיפושיות עוזבות את הפרווה וצדות פרעושים. כך הן משמידות את היצורים המפריעים לשלוותו.

מופלא הוא הקשר שנוצר בין בעלי החיים השונים. הקב"ה ברא כל יצור והעניק לו אורחות חיים כך שיתאימו בדיוק לצרכיו. הקשר המשותף משרת את הצרכים המיוחדים לבעל החיים בצורה מרתקת ביותר. התבוננות ביצורים החיים יחד מעוררת התפעלות עצומה על התבונה האלוהית האין-סופית של מי שברא את כל אלה!

25 פסקה (6)

נושא הפסקה:

30

פסקה (7)

נושא הפסקה:

35

פסקה (8)

נושא הפסקה:

40

פסקה (9)

נושא הפסקה:

45

פסקה (10)

נושא הפסקה:

50

1 מי הם הדיירים הבלתי-רצויים אשר נכנסים למנהרתו של צב היבשה?

2 מה מרוויחים היסעורים והספונודונים ממערכת הדו-קיום ביניהם?

3 מה פירוש המילה **אוטמים** בשורה 6?

(1) פותחים (2) מתנגדים (3) חוסמים (4) מנקים

4 מה משמעות המילה **בצוותא** בכותרת הטקסט?

(1) ביחד - זה עם זה (2) בשיתוף עם אחרים
(3) בחברה משותפת (4) תשובות (1)-(3)

5 מה משמעות המילה **להרתיע** בשורה 33?

(1) לגרות את האויבים להתקרב
(2) למנוע מהאויבים להתקרב
(3) להזהיר את בעלי החיים המתקרבים
(4) אף לא אחת מהתשובות

6 למי מתייחסת המילה **הם** בשורה 28?

(1) לצמחים (2) לסרטנים
(3) לדגים (4) לצאצאים של הדגים

7 למי מתייחסת המילה **בו** בשורה 29?

(1) לדג (2) לשושנת הים
(3) לסרטן (4) אף לא אחת מהתשובות

8 מה מציינות המירכאות בשורה 29?

(1) דו-שיח (2) ציטוט (3) מטפורה (4) כינוי

9 מה מציינים הסוגריים בשורה 4?

(1) פירוט (2) סוף משפט (3) כינוי (4) הסבר

10 מה מציין סימן הקריאה בשורה 51?

(1) ציווי (2) משאלה (3) חשיבות (4) תמיהה

11 תארו כיצד הסרטן החי בהודו משתמש בשושנת הים לצורך הגנתו.

12 מדוע לדעתכם נקרא העצלן התלת-אצבע בשם זה? היעזרו בטקסט.

13 מהו הרעיון המרכזי של הפסקה האחרונה?

14 מה כוונת הטקסט? בחרו את התשובה הנכונה.

- (1) להשוות בין סוגים שונים של בעלי חיים
- (2) להציג את שיתוף הפעולה בין סוגים שונים של בעלי חיים
- (3) להציג את נפלאות הבריאה
- (4) תשובות (2)-(3)

שורשים

אנחנו יודעים שלכל פועל בעברית יש **נטייה** של **זמן** (עבר, הווה, עתיד, ציווי) ושל **גוף** (אני, אתה...).

אנחנו יודעים גם שלכל פועל יש **שורש**: שלוש (או ארבע) אותיות החוזרות לאורך כל הנטייה.

גם לרוב שמות העצם ושמות התואר יש שורש.

כדי לדעת מהו השורש של מילה, עלינו להטות אותה בזמנים השונים בפועל, בצורת נסתר ("הוא"). האותיות החוזרות בכל הנטייה הן אותיות השורש.

- 15 א. מהו השורש של הפועל "משתכן" בפסקה 1? _____
- ב. מצאו בפסקה 2 מילה מאותו שורש. _____
- ג. העתיקו מפסקה 3 ומפסקה 4 שתי מילים שהמשמעות שלהן דומה למשמעות הפועל "משתכן". _____, _____
- ד. הקיפו ברשימה שלפניכם מילים מאותו שורש.
- מְשַׁכֵּן נְשִׁיכָה מְשִׁיכָה כּוֹתְשִׁים שְׂכוּנָה מְכִישׁ

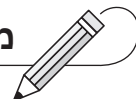
- 16 מצאו בפסקה 5 שני פעלים מהשורש **ח-ד-ר**, וכתבו את הזמן ואת הגוף של כל פועל.
- הפועל: _____ הגוף: _____ הזמן: _____
- הפועל: _____ הגוף: _____ הזמן: _____

- 17 בכל קבוצה סמנו את המילה שהשורש שלה יוצא דופן.

- (1) שְׁתוּף ★ מְשַׁתְּפִים ★ שְׁטָפוֹן
- (2) מְשִׁירָה ★ שְׁרוּתָה ★ שְׁרוּתִים
- (3) צְרָכִים ★ צְרָכָנִים ★ צְרִיחָה
- (4) קָשֶׁר ★ שְׁקָרִים ★ קְשׁוּרִים

הכרת שורשים ומשפחות מילים מסייעת לנו בהבנת מילים בטקסט.

משימה

לפניכם משפטים מ"משל הנשר" (עמוד 17), ובהם מודגשות מילים. נסו להבין את הפירוש של כל מילה על-פי משפחת המילים ועל-פי ההקשר. היעזרו במילים שלמטה.

ואני אַרְקִיעֵנו למרומי שמיים.

איזו מילה מזכיר לכם הפועל אַרְקִיעֵנו? _____

אם כן, מהו הפירוש של הפועל? סמנו את התשובה הנכונה ביותר.

(1) ארים אותו גבוה למעלה	(3) אבדוק מה התנאים הקודמים שלו
(2) אדרוך עליו בחוזקה	(4) אצבע את צבע הבסיס שלו

למוחרת בבוקר השכים קום והוציא את הנשר אל מחוץ לעיר, לְמַרְגְּלוֹת הר גבוה.

איזו מילה מזכירה לכם המילה לְמַרְגְּלוֹת? _____

אם כן, מה פירוש המילה? סמנו את התשובה הנכונה ביותר.

(1) בחלק הנמוך	(3) בחלק הסודי
(2) בחלק הגבוה, בפסגה	(4) בחלק היום-יומי

השמש עתה זה זרחה והִפְזָה אור אל ראש ההר.

איזו מילה מזכיר לכם הפועל הִפְזָה? _____

אם כן, מה פירוש המילה? סמנו את התשובה הנכונה ביותר.

(1) רקדה	(3) מיהרה, נחפזה
(2) הזהיבה, הבריקה	(4) נבהלה

לרקוע (ברגליים) ★ רַקַע ★ מְרַגֵל ★ רגליים ★ רגיל ★ פז ★ פזיזות

כתיבת טיעון

מטרתו של מאמר טיעון היא **לשכנע** את הקוראים. לעיתים אתם נשאלים שאלה שיש בה טיעון, ואתם מתבקשים להביע את דעתכם עליה. אתם יכולים להסכים עם הטענה או להתנגד לה.

לפני שאתם עונים תשובה, כדאי שתערכו טבלה שבעמודה אחת שלה תכתבו טיעונים בעד הטענה, ובצד האחר טיעונים נגדה. רק אחר-כך תבחרו בדעה שלכם ותתחילו בכתיבה.

מבנה המאמר:

העלאת טענה ← נימוקים והוכחות ← מסקנה.

הנה דגם למבנה של מאמר טיעון.

	כדאי להתחיל את הקטע בפתיח, שיהיה בו רקע . (בשלב הזה אינכם חייבים לעשות זאת).	פתיח
יש הטוענים כי...	יש לחזור על הטענה הכתובה בשאלה.	הטענה
	אני תומך / לא-תומך בהחלטה מכמה סיבות. אני מסכימה / לא-מסכימה עם הטענה מכמה סיבות.	הבעת הדעה
ראשית, ... כלומר... קרו מקרים שבהם...	הנימוק עונה על השאלה "מדוע?", והוא משפט מכליל קצר . הקפידו להשתמש ב שם פעולה או ב נושא סתמי או ב שם הפועל (מקור). ההסבר הוא הרחבה של הנימוק. הדוגמה היא אישית .	נימוק 1 הסבר דוגמה
נוסף על כך... למשל...	המאמר שתכתבו יהיה טוב יותר ומשכנע יותר אם תכתבו יותר מנימוק אחד.	נימוק 2 הסבר דוגמה
לנוכח הנימוקים שציננתי, לדעתי, טוב עשו... כש... / כדאי ש...	הסיום קשור למשפט של הבעת העמדה.	סיום (סיכום או המלצה או מסקנה)

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עימו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

חשבון נפש / ישעיהו פרי-חן

בכל חברה ובכל ארגון המחשיב את עצמו רציני, מתקיימת פעם בשנה ישיבה מאוד חשובה: חברי ההנהלה יושבים יחד סביב שולחן, ולפני כל אחד מהם מונחת חוברת דקה או עבה - תלוי בגודלו של הארגון או החברה שהמנהלים הללו עומדים בראשו. בחוברות הללו ישנם הרבה טורים של מספרים מלווים בכותרות ובהסברים. בראש אחד מהעמודים הראשונים ישנה כותרת: "חשבון רווח והפסד לשנת...". בעמוד הזה מסוכמות כל ההכנסות וההוצאות של החברה לשנה שנסיימה לאחרונה, ובתחתית הדף מופיע סיכום: אם היו השנה יותר הכנסות מהוצאות, ההפרש ביניהם נקרא "רווח"; ואם המצב הפוך, מובן שהחברה סיימה את השנה הקודמת בהפסד.

1 פסקה (1)
נושא הפסקה:

5

ובכן, אם הכול כל כך ברור, במה יש לדון?

הדיון הוא מעין סוג של חשבון נפש של המנהלים ושל החברה כולה. אם התוצאה היא הפסד, ומצב דומה היה בשנה הקודמת, החברה בסכנה. היא עלולה לא לשרוד, והתוצאה - פירוקה. לכן תכלית הישיבה היא לבדוק מה גרם להפסד, מה יכולנו לעשות בדרך אחרת, כיצד נעשה את הדברים שאנחנו מנהלים טוב יותר בשנה הבאה. אם התוצאה היא רווח קטן או גדול, הם ישאלו שאלות אחרות כמו: "איך נוכל לשמור על הרווח או מה אפשר לעשות כדי להגדילו בשנה הבאה?" כי בניהול חברות אנו יודעים שכאשר נכנסים לשאננות, ההידרדרות לא תאחר להגיע.

10 פסקה (2)
נושא הפסקה:

15

לא-פעם, כאשר החברה סיימה את השנה בהפסד, מִפְּנִיִּם המנהלים אצבע מאשימה אל המנהל הכללי, המנכ"ל. מנכ"ל טוב כבר שאל את עצמו את כל השאלות הללו, והוא יבוא מוכן לישיבה הזו. אבל יש גם מנכ"לים שיאשימו

20 פסקה (3)
נושא הפסקה:

את הסביבה: את הלקוחות, את העובדים ואפילו את הממשלה. בדרך כלל רק למי שיצליח למצוא את הסיבות לכישלון בתוך הדברים שהוא עצמו לא עשה נכון, יש סיכוי לשפר ולהוביל את החברה לרווח בשנה הבאה.

הדיון הזה מתקיים בכל חברה בעולם לפחות פעם בשנה כדי להבטיח שהשינויים הדרושים בהתנהלות של החברה יתבצעו לפני שיהיה מאוחד מדי. מה זה מזכיר לנו? חשבון נפש שנתי כזה הוא בדיוק מה שכל אדם ואדם מישראל נקרא לערוך לפחות פעם בשנה: בעשרת ימי תשובה. זה הזמן שבשמיים עושים את חשבון הרווח והפסד שלי, ואני, המנכ"ל של עצמי, צריך למסור דין וחשבון קודם כול לעצמי ובלי להאשים אף אחד מהסביבה שלי: מדוע לא עשיתי טוב יותר? מה אני יכול לשנות כדי להשיג מעצמי תוצאות טובות יותר בשנה הבאה? שהרי אם לא נעצור פעם בשנה לעשות את החשבון הזה ברצינות, מי יודע אם לא "נשקע בבוץ" עד שכבר יהיה מאוחר מדי.

פסקה (4)
25 נושא הפסקה:

30

1 מה האירוע המתרחש פעם בשנה, המצוין בתחילת המאמר?

2 מה נושא הדיון שהכותב מתאר בתחילת המאמר?

3 סמנו שני פירושים מתאימים למילה **שאננות** בשורה 18.

(1) התנשאות על האחר

(2) קלילות הנובעת מביטחון מופרז

(3) הפגנה והרגשה של ערך עצמי גבוה מהאחרים

(4) ביטחון וחוסר דאגה בלתי-מוצדקים

4 למי מתייחסת המילה "הוא" בשורה 23? _____

5 בשורות 5, 8 ו-32 מופיעים ביטויים ומילים במירכאות.

העתיקו כל מילה או ביטוי, והסבירו את תפקיד המירכאות בהם.

תוכלו להיעזר בעמוד 36.

6 כתב המאמר עורך הקבלה בין שני מצבים. הציגו אותם (האחראי, חשיבות תוצאות וכדומה).

7 ציינו שלוש טענות שמנכ"ל יכול להציג בפני חברי ההנהלה, כשבדו"ח רווח והפסד בולטת המילה הפסד.

8 מדוע לדעתכם כתב המאמר פותח את מאמרו בתיאור רווח והפסד מהעולם העסקי דווקא?

- 9 לפניכם שתי טבלאות, אחת מתייחסת לכל אחד אישית, ואחת מתייחסת אלינו כחברה. מלאו את הטבלה האישית באופן עצמאי, ואת הטבלה החברתית מלאו בחברותא.

חשבון נפש אישי

שינוי שעליי לעשות בתחום המשפחתי	שינוי שעליי לעשות בתחום הלימודי

חשבון נפש חברתי

שינוי שכדאי לעשות במסגרת המדינה	שינוי שעליי לעשות בתחום הקהילה

תוכלו לרכז על הלוח את השינויים החברתיים שהועלו במסגרת הכיתה.

- 10 מה ההבדל בין עריכת חשבון נפש בתחום העסקי-כלכלי לבין עריכת חשבון נפש בתחום הרוחני?

- 11 מצאו בשורות 19-34 שלוש מילים מהשורש **א-ש-מ**.

א. כתבו את המילים במקום המתאים.

פועל: _____ שם תואר: _____ שם פועל: _____

ב. מדוע לדעתכם הכותב משתמש בשורש זה בשורות הללו?

12 לפניכם פירושים שונים למילה "ישיבה" מתוך "רב מילים, המילון השלם", יעקב שויקה.

<p>ישיבה, יְשִׁיבָה שֵׁם נ</p> <p>1. מצב הגוף של מי שיושב. אחרי ישיבה ארוכה בכיתה שמחנו לצאת החוצה ולהשתולל קצת. • אל תאכל בעמידה, אכול בישיבה! • בשיעור התעמלות ביקש מאיתנו המורה לשבת ישיבה זקופה ולמתוח רגליים לפני. 2. אסיפה של קבוצת אנשים לדיון בנושאים שונים, התכנסות של אנשים כדי לדון בעניין משותף. נאלצתי לבטל את הפגישה בשל ישיבה דחופה. • פעם בשבוע מתקיימת בבית הספר ישיבת מורים. 3. ישיבה במקום מסוים התגוררות בו, השתקעות בו, שהייה ממושכת וקבועה בו. על-פי חז"ל הישיבה בארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה. [יְשִׁיבוֹת; י.ש.ב.]</p> <p style="text-align: right;">Ⓜ << יֵשֵׁב</p>	<p>ישיבה, יְשִׁיבָה שֵׁם נ</p> <p>מוסד יהודי שיסודו עוד בתקופת התלמוד המתרכז כיום בחינוך תורני לסוגיו ובהכשרת רבנים, תוך ביסוס הלימודים בו על לימוד התלמוד ושלוחותיו. בישראל התפתחו שלושה סוגי ישיבות חדשים: ישיבה תיכונית, ישיבת 'הסדר' וישיבות מיוחדות לחוזרים בתשובה. [יְשִׁיבוֹת; י.ש.ב.]</p> <p style="text-align: right;">Ⓜ << יֵשֵׁב</p>
--	--

א. הפרטים הדקדוקיים בשני הערכים זהים. הציגו אותם.

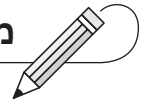
ב. העתיקו את הפירוש המתאים למילה "ישיבה" בשורה הראשונה בטקסט.

ג. לפניכם כמה צירופים שבהם מופיעה המילה "ישיבה".

כתבו לצד כל צירוף מה הפירוש המתאים לו מבין הפירושים המובאים במילון.

ישיבה קטנה _____	ישיבה מזרחית _____
ישיבת צוות _____	ישיבה גבוהה _____
	ישיבת מליאה _____

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עימו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

לחיות באי-ודאות

עובד מתוך Jonathan Sacks, Covenant & Conversation

ארבעים שנה נדד עם ישראל במדבר, כשהוא ללא בתים קבועים, וסביבו סכנות רבות. הם היו בישימון, באדמת הפקר, במקום שאין לדעת למה לצפות בו, ואילו סכנות אורבות בהמשך הדרך. "המוליכה במדבר הגדל והנורא, נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים, המוציא לך מים מצור החלמיש, המאכלך מן במדבר אשר לא ידעון אבתיך" (דברים, ח', ט"ו).

לעומת חג השבועות וחג הפסח המציינים מאורעות פלאיים בתהליך התהוות העם, דווקא חג הסוכות הנקרא "זמן שמחתנו", הוא אשר נועד להזכיר לנו את שנות נדודינו במדבר: נדודים בתנאים של קור קיצוני ושל חום קיצוני, תנאים של יובש וצימאון, בהיעדר מקורות מזון טבעיים וללא בתי קבע להגנה מפני פגעי הטבע, כאשר אין לדעת איזו סכנה תצוץ מחר או כבר בשעה הבאה, ואיך יבחר הקב"ה להגן עלינו.

בהשוואה לעמים אחרים המספרים על עבר מפואר של מלחמות, של מבצרים ושל שליטה בעמים אחרים, עם ישראל מספר דווקא על מסע במדבר בתנאים של סכנה ושל אי-ודאות מיום ליום, כאשר רק הקב"ה מסוכך ומגן על העם כנגד האויבים והפגעים הבאים עליו. זהו עניינו של חג הסוכות. זה סיפור של אי-ודאות, המלמד אותנו שגם אם רכשנו דעת לאין קץ, לעולם איננו יודעים מה יביא איתו המחר: חיינו בזמן הם כמסע במדבר.

בימים הנוראים אנחנו מתפללים להיכתב בספר החיים. בסוכות אנחנו שמחים כי אנו מאמינים שתפילתנו נענתה בחיוב. אבל בהביטנו אל השנה הנכנסת, אנו מודים כבר מתחילתה כי החיים שבריריים וחשופים לפגעים שונים כמו מגפה הפוקדת את העולם, סופת גשמים שלא הייתה כדוגמתה וכדומה. איננו

1 פסקה (1)

נושא הפסקה:

5

פסקה (2)

נושא הפסקה:

10

פסקה (3)

נושא הפסקה:

15

פסקה (4)

נושא הפסקה:

20

יודעים מה יהיה מצב הבריאות והפרנסה שלנו בשנה הקרובה, מה יקרה בארצנו ובעולם כולו, וכיצד יושפעו חיינו. איננו יכולים לנוס מן החשיפה לסכנה: אלו הם החיים.

בחג הסוכות אנחנו עוזבים את בית הקבע היציב והמגן למשך שבוע שלם אל סוכה המסמלת חיים נעדרי יכולת חיזוי, בשבוע אשר מבטא את האי-ודאות היסודית בחיי אנוש. החג הזה ממקם אותנו בתוך מסגרת סיפורית: הוא מספר לנו כי אף-על-פי שאנחנו הולכים במדבר, נגיע ליעדנו. אם נראה את חיינו בעדשות של אמונה, נדע שאנחנו מוקפים בענני כבוד. בלב האי-ודאות נגלה שאנחנו מסוגלים לשמח. איננו צריכים טירות להגנה וארמונות לשם ולתהילה, די לנו בסוכה צנועה.

פסקה (5) 25

נושא הפסקה:

30

דוד פרי-חן אל מול הר סיני בחג סוכות

1 ציינו שלוש עובדות המביעות את תחושת האי-ודאות שהעם חווה בראשית דרכו כעם בהיותו במדבר.

2 איזו מילה מנוגדת למילים האחרות בקבוצה?

(1) ישימון (2) צחיחות (3) לחות (4) שממה

3 מה פירוש הביטוי "אדמת הפקר" (שורה 2)?

- (1) אזור שאין לו בעלים
- (2) אזור בין שתי מדינות שכנות, שלאף אחת מהן אין שליטה עליו
- (3) אדמה שעדיין לא עבדו אותה
- (4) ארץ של עם זר

4 א. הקיפו ברשימה שלפניכם את המילים שמשמעותן היא "סוף".

קָץ ★ הַתְּקָלָה ★ אַחֲרֵית ★ קֶצֶה ★ תְּקֵלָה ★ הַמְּשֹׁךְ ★ פֶּתַח ★ תָּם ★ פְּלִיָּה

ב. כתבו במילים שלכם את הצירוף "לאין קץ" (שורה 16).

5 א. מה פירוש המילה "טירות" בשורה 30?

ב. לפי מה ידעתם את הפירוש?

- (1) לפי משפחת מילים
- (2) לפי מילה נרדפת הכתובה במשפט
- (3) בעזרת ניחוש
- (4) לפי השורש

6 הסבירו את הקשר בין הישיבה בסוכה לבין החיים באי-ודאות.

7 מה התשובה לאי-ודאות המועלות בטקסט? מה הקשר לישיבה בסוכות?

9 כיצד רעיון האי-ודאות קשור לתקופה של מגפה כמו מגפת הקורונה? תנו דוגמה.

9 "החיים שבריריים... אלה הם החיים" (שורות 20-24).

התייחסו לטענה זו, והביעו את דעתכם עליה. היעזרו בדגם לכתובת טיעון בעמוד 48.

האחר והשונה

לפניכם ציטוט של וולטיר, פילוסוף צרפתי מהמאה ה-18.

”אני מוכן למסור את נפשי
כדי שתשמיע את דעתך,
אף-על-פי שאני חולק עליה לחלוטין.”

אמירה זו משקפת את ערך ה**סובלנות** הדרושה כדי לחיות בחברה שאוכלוסייתה מגוונת.

עקרון הפלורליזם הוא מאפיין בדמוקרטיה.

תהליך מימוש ערך הסובלנות

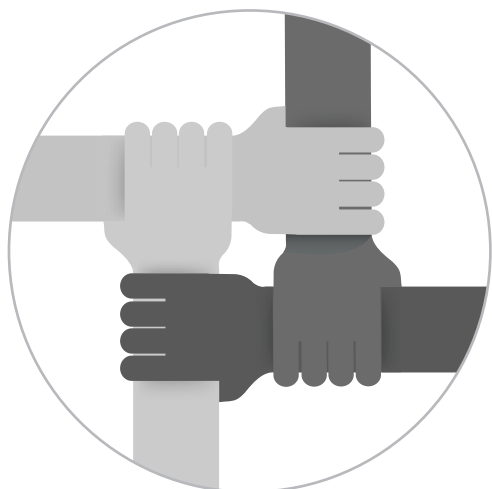
התחלקו לחברות, וענו על השאלות שלפניכם.

1 בחרו אפיון אחד של פלורליזם, ודונו בחשיבותו לפלורליזם ולדמוקרטיה.

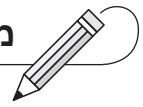
2 דרגו את האפיונים לפי סדר החשיבות, לדעתכם.

האם כולם דירגו את האפיונים אותו דבר?

ובכן, גם דעות שונות הן מרכיב חשוב בדמוקרטיה.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עימו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

הסובלנות כערך חברתי

עובד על-ידי ישעיהו פרי-חן

למילים הדומות "סְבִלְנוּת" ו"סֹבְלָנוּת" משמעויות קרובות אך לא זהות: סְבִלְנוּת (patience) היא אורך רוח, היכולת להמתין לדבר כלשהו או להתמיד בדבר; ואילו סֹבְלָנוּת (tolerance) היא הכרה בקיומן ובזכות קיומן של דעות אחרות ושל מוסכמות תרבותיות אחרות.

שתי המילים גזורות מאותו השורש, סב"ל, אשר מלכתחילה הוא בעל משמעות פיזית ממש: לסבול פירושו 'לשאת משא'. למשל, בדברי הלעג של ישעיהו על הסוגדים לאילי זהב וכסף הוא אומר: "יִשְׁאַהוּ [הכוונה לאל שיעשו] עַל כְּתָף יִסְבְּלוּהוּ וַיִּנְיְחוּהוּ תַחְתָּיו וַיַּעֲמֵד, מִמְקוֹמוֹ לֹא יָמִישׁ" (ישעיהו, מ"ו, ז'). סְבִלְנוּת היא מי שסוּחַב מִשְׁאוֹת כְּבִדִים, וְהוּא מְכֻנָּה גַם נוֹשֵׂא בְסָבֵל (נחמיה, ד', י"א).

מְעַבֵּר הַמִּשְׁמָעוֹת מִסְבֵּל פִּיזִי לִסְבֵּל נַפְשִׁי הוּא טְבָעִי וּמִתְבַקֵּשׁ, וְכִבֵּר בַתְנִיךְ סוֹבְלִים גַּם דְּבָרִים שְׂאִינָם פִּיזִיִּים. לְמִשָּׁל, עוֹנוֹת כְּמוֹתָם כְּמִשָּׂא כְבֵד עַל כַּתְפֵי הָאָדָם: "אַבְתֵּינוּ חָטְאוּ וְאֵינָם, וְאַנְחָנוּ עֲוֹנֹתֵיהֶם סְבִלְנוּ" (איכה, ה', ז'). ייתכן שהשימוש בשורש זה לתיאור תכונה של האישיות מְעִיד עַל כֵּךְ שֶׁלְפַעֲמִים קָשָׁה מְאֹד לִהְיוֹת סְבִלָן אִם סוֹבְלָנִי. סְבִלְנוּת הִיא תְּכוּנָה שֶׁבִּין אָדָם לְעַצְמוֹ, סֹבְלָנוּת הִיא עֵרֶךְ שֶׁבִּין אָדָם לְחֵבְרוֹ.

סוֹבְלָנוּת הִיא קְבֵלָה וְהִתִּיחֲסוֹת בְּכַבּוֹד, בְּהִבְנָה וּבְהִיעָדָר אֶפְלִיָה כְּלִפֵּי הַשׁוֹנִים מֵאִתְּנוּ, גַּם אִם אֵינָם מְסַכְּמִים אִתְּנוּ אִם תּוֹמְכִים בְּדַעוֹתֵינוּ. אָדָם מוֹגְדֵר כְּסוֹבְלָנִי רַק כְּאִשֶׁר הַנִּיגוּד בֵּינוּ לְבֵין מוֹשֵׂא הַסּוֹבְלָנוּת הוּא מֵהוֹתִי, כְּלוֹמֵר בּוֹלֵט לְעֵין כְּמוֹ צְבַע עוֹר, מֵרָאָה אִם לְבוֹשׁ שׁוֹנִים.

פסקה (1)

נושא הפסקה:

5 פסקה (2)

נושא הפסקה:

10 פסקה (3)

נושא הפסקה:

15

פסקה (4)

נושא הפסקה:

חלק חשוב מהדמוקרטיה הוא הבנת רוח האדם, ובפרט הידיעה כי בני האדם אינם עשויים מְקֻשָּׁה אחת: יש ביניהם מתיחויות ויריבויות בצד חֲבֵרוֹת ושיתוף פעולה, וכן יש בהם שילוב של מעלות וחולשות אנוש. כל חברה מְכִילָה ריבוי של גוונים, וכדי לשרוד כחברה היא חייבת לשמור על פיוס בין יריבים ולאפשר פשרות בין גישות מנוגדות. סובלנות משמעותה נכונות לפשרה: פשרה בין הפרט לכלל, פשרה בין הפרט לפרט. זו פשרה שאין בה ויתור על עקרונות, אך יש בה ויתור על השימוש בכל האמצעים להגשמת המטרות שאנחנו מאמינים בהם.

20 **פסקה (5)**
נושא הפסקה:

לדוגמה, הוקצב סכום כספי מסוים לטובת מספר מטרות, בלי לפרט את החלוקה ביניהן. למייצגים את המטרות הללו ברור שהכסף לא יספיק לחלוקה אם כל מטרה תקבל את מה שנציגיה מבקשים וחושבים שמגיע להם. אם הנציגים הללו יִלְחָמוּ זה בזה כדי לקבל יותר זה על חשבון האחר, ייתכן שבסוף יישארו כולם ללא כל סכום שהוא. הדרך היעילה יותר היא שכל אחד יוותר על חלק משאיפותיו ויִיָּהַן מהסכום שהוא יקבל. אבל לאחר שהתקבלה הפשרה בין נציגי המטרות הללו וכל מטרה קיבלה את חלקה, אין עוד מקום לטענות ולמענות.

25

30 **פסקה (6)**
נושא הפסקה:

אחת התופעות הרווחות בחיינו היא אי-יכולת לקבל את דעתו של האחר. כל צד בוויכוח משוכנע שהאמת מונחת רק בצד שלו, ואילו האחר הוא שטועה. אם כך, האם עקרון הסובלנות הוא רק "הלכה ואין מורין כן", כלומר כלל שבכלל אי-אפשר לבצעו?

35

40 **פסקה (7)**
נושא הפסקה:

התורה, שדרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, עוסקת רבות בערכי הסובלנות, והם פזורים במרחבי מקורות ההלכה היהודית, המשפט העברי וההגות היהודית. התנא רבי מאיר שהוא מעורכי המשנה, מבקש להיזהר בדעת המיעוט, ולמרות העיקרון המקובל בהלכה "אחרי רבים להטות", כלומר אף-על-פי שהחלטה מתקבלת על דעת הרוב, יש לשיטתו מצבים שבהם גם לעמדת המיעוט חשיבות רבה. תפיסה זו מושתתת על עקרון-העל שהנחה את חייו, ואשר מובא במסכת אבות בניסוח: "הוי שפל רוח בפני כל אדם". הרמב"ם עומד על דברי רבי מאיר ומבארם: שלא תהיה שפל רוח בפני הגדולים בלבד, אלא בפני כל אדם. תשב עם איזה אדם שתשב - תהיה שיחתך עימו וחברותך איתו כאילו מעלתו יותר גדולה ממך.

45 **פסקה (8)**
נושא הפסקה:

אבל לשם מה כדאי לשמוע דעות אחרות? המשנה במסכת עדויות שואלת בקשר לעמדת בית שמאי: מה טעם יש להזכיר את עמדת המיעוט, במקום שההלכה נפסקה על-ידי גישת הרוב או הוכרעה בהתאם לכללי הלכה אחרים? תשובת המשנה לקוחה מהתחום הערכי: "ללמד לדורות הבאים, שלא יהא אדם עומד על דבריו, שהרי אבות העולם לא עמדו על דבריהם." הרמב"ם מסביר: שלא יהא אדם עומד על דברו, שלא יתעקש על קיום סברתו ויסמוך עליה ויעשה על-פיה, ושלא יקשה בעיניו לעשות הפך דעתו, שהרי אבות העולם, והם שמאי והלל, נדחו דבריהם ולא עמדו חכמים על דבריהם. אפילו שמאי שהיה מראשוני החכמים ויוצרי ההלכה, קיבל את דעת הרוב שפסק שלא כמוהו, ולא חזר שוב ושוב להסביר למה הוא יותר צודק ולמה חייבים לשנות את ההכרעה שהתקבלה.

פסקה (9) 50

נושא הפסקה:

55

60

1 א. מהשורש **ס-ב-ל** אפשר ליצור מילים בעלי שתי משמעויות שונות.

הציגו את המילים, ותנו ציטוט מתאים מהמקורות.

ב. השלימו את המשפטים שלפניכם במילים "**סבלנות**" או "**סובלנות**".

(1) אתה חייב להמתין לתורך ב_____.

(2) תקופת שלטון האינקוויזיציה בספרד אופיינה באי-_____ דתית.

(3) יש מלאכות הדורשות _____ רבה.

2 הציגו ארבעה מאפיינים לסובלנות, המופיעים בקטע.

3 מה פירוש המילה "מקִּשָּׁה" (שורה 21)?

- (1) דבר שהוא קשה ביותר
- (2) דבר שהוא כגוש אחד
- (3) דבר שמְקִישִׁים (לומדים)
- (4) מי ששואל קושיה

4 מה פירוש הביטוי **שפל רוח** (שורות 46, 47)?

- (1) לא עדין, גס
- (2) ענו, צנוע
- (3) רשע ואכזר
- (4) נמוך קומה

5 הסבירו את המשפט "**פשרה שאין בה ויתור על עקרונות...**" (שורה 25).

6 למי הכוונה "**הם**" בשורה 41? _____

7 כיצד מסביר התנא רבי מאיר את ההלכה "**אחרי רבים להטות**" (שורה 43)?

8 המאמר מסתיים במשפט: "אפילו שמאי שהיה מראשוני החכמים ויוצרי ההלכה קיבל את דעת הרוב שפסק שלא כמוהו..."

הסבירו את הקשר בין משפט זה לבין הערך סובלנות.

9 כיצד מסביר הרמב"ם את המשפט "הוי שפל רוח בפני כל אדם" (שורה 46)?

10 כותב המאמר שואל בשורות 38-39: "האם עקרון הסובלנות הוא רק הלכה ואין מורין קן?"

מה תהיה תשובתכם לשאלת הכותב?

12 כתבו את השורש, את הזמן ואת הגוף של כל פועל. (לצד כל פועל מובא מספר השורה בטקסט).

הפועל	השורש	הגוף	הזמן	הפועל	השורש	הגוף	הזמן
הִקְצַב (28)				סָפַק (29)			
לָחַמוּ (31)				מְבַקְשִׁים (30)			
חוֹשְׁבִים (30)				עוֹסְקֵת (40)			

13 מצאו בפסקה 6 חמש מילים מהשורש **ק-ב-ל**, וכתבו אותן במקום המתאים.

שם פועל: _____
 פועל בצורת עבר: _____
 פועל בצורת עתיד: _____

14 א. מצאו בפסקה 8 פועל שיש לו **כינוי חבור**, ופרקו אותו לפועל ולמילת היחס המתאימה.

הפועל _____ מילת היחס המתאימה _____

ב. למי מתכוון הכינוי החבור בפועל? _____

15 א. מצאו בפסקה 8 שבעה **שמות עצם** שיש להם **כינוי חבור**, וכתבו אותם במקום המתאים.

כינוי חבור "שלך": _____
 כינוי חבור "שלו": _____
 כינוי חבור "שלה": _____

ב. למי מתייחס הכינוי החבור "שלה"? _____

שם פעולה

מקובל לחלק את המילים לקבוצות, **לחלקי דיבר** (או חלקי דיבור): שם עצם, שם תואר, מילות יחס ועוד.

אנחנו מכירים את **הפועל** ויודעים שהוא נִיטָה בזמנים עבר, הווה ועתיד וגם בציווי. אנו מכירים את צורת **שם הפועל**, שהוא מעין צורת היסוד של הפועל, והוא מתחיל תמיד ב-'ל', וה-'ל' בלתי-נפרדת מהמילה.

מתוך מערכת הפועל נגזרה קבוצה נוספת של מילים: **שמות פעולה**.

מהו שם פעולה?

שם פעולה הוא **שם עצם** המציין **ביצוע של פועל**.

למשל, במקום לומר "עשה את פעולת החשיבה", אפשר לומר בקיצור "**חשב**". משתמשים בשם פעולה כדי לציין **פעולה כללית**, ולא פעולה שמישהו מסוים עשה. כלומר מה שחשוב הוא הפעולה עצמה, ולא מי ביצע אותה.

דוגמה: **נהיגה** בזמן עייפות היא **סכנת** נפשות.

המילים "נהיגה" ו"סכנה" מציינות פעולה כללית, ולא חשוב מי הוא הנוהג או המְסַכֵּן.

לשם הפעולה אפשר להוסיף את ה' הידיעה: נהיגה **הנהיגה**; סכנה **הסכנה**.

לפניכם דוגמאות למילים מהשורש **נ-צ-ל** בשלושת חלקי הדיבר: פועל, שם פועל ושם פעולה. כדי לבנות כל אחת מהמילים, נעזרים במילים המודגשות שבסוגריים.

שם פעולה (אפשר להוסיף את ה' הידיעה)	שם פועל (יש לו 'ל', ואפשר לומר "רוצה")	פועל (יש לו זמן וגוף)
התְנַצְלוּת (עשה את פעולת ההתנצלות)	לְהַתְנַצֵּל (אני רוצה להתנצל)	הִתְנַצַּלְתִּי (אני התנצלתי אתמול)
נְצוּל (עשה את פעולת הניצול)	לְנַצֵּל (אני רוצה לנצל)	נִצַּל (הוא ניצל אתמול)

משימות

השלימו את הטבלה.

1

שם פעולה	שם פועל	פועל	שם פעולה	שם פועל	פועל
		חִפְּשָׁה	הִסְתַּלְקוּת	לְהִסְתַּלֵּק	מִסְתַּלְקִים
		מְשַׁגְּחִים	סְלוּק		
		מְחַשְׁבֵּת			כְּתִבְתֶּם
	לְחַשֵּׁב		הִתְכַּתְּבוּת		

השלימו כל משפט ב**פועל** או ב**שם פועל** או ב**שם פעולה** מתאימים לשורש של המילה המודגשת.

2

- (1) **ביקשתי** ממך להוריד את הזבל. ה_____ שלי הייתה ברורה.
- (2) צריך **להשגיח** על הקטנים. חוסר _____ עלול לגרום לבעיות.
- (3) יוספי למד **קריאה** וכתיבה כשהיה בגן, ומאז הוא לא מפסיק _____.
- (4) התינוק לא **אכל** שלוש שעות, ועליו _____ כעת.
- (5) ביקשתי ממך **להזכיר** לי שיש לי היום חוג. למה לא _____ לי?
- (6) "בראשית **ברא** אלוקים את השמיים ואת הארץ..." (בראשית, א', א'). _____ העולם נמשכה שישה ימים.
- (7) אנחנו צריכים ללמוד **להכיר** טובה. _____ טובה היא תולדת כוח הנתינה.
- (8) עליכם **לבחור** משימה אחת, ואל תגלו מה _____.
- (10) אני אוסר עליכם **לאחר**, משום שלדעתי _____ הוא זלזול באחר.
- (11) **התלבטתי** לגבי צבע החדר, אבל לגבי הדברים האחרים אין לי שום _____.
- (12) רצייתי שתהיה לך **הפתעה**. האם הצלחתי _____ אותך?

3 במשפטים שלפניכם מודגשים שמות פעולה. שנו כל משפט כך שהמילה המודגשת תשמש פועל. (תוכלו להשמיט ולהוסיף מילים).

(1) ארבעים שנה חי עם ישראל באדמת הפקר.

(2) עם ישראל חי במדבר בהיעדר מקורות מזון טבעיים וללא בתי קבע.

4 לפניכם מילים מהטקסט "הסובלנות כערך חברתי". (לצד כל פועל מובא מספר השורה בטקסט).

א. כתבו את המילים במקום המתאים בטבלה.

ב. לצד כל מילה שכתבתם הוסיפו מילים מתאימות.

★ להמתין (2) ★ להתמיד (2) ★ שמוש (13) ★ הבנה (16) ★ מספיימים (17) ★ תומכים (17)
★ בולט (18) ★ ידעה (20) ★ שלוב (22)

שם פעולה	שם פועל	פועל	שם פעולה	שם פועל	פועל
			המתנה	להמתין (2)	המתני

יסוד מארגן של טקסט

כל כותב וכל כותבת עורכים את הטקסטים שלהם, כך שנוכל להבין מה הם רצו להגיד. לכן הם בונים את הטקסטים פסקות-פסקות. כל פסקה קשורה לנושא שהם רצו לדבר עליו, וגם בין הפסקות יש קשר. למשל, פסקה אחת יכולה להיות דוגמה לפסקה הקודמת או ניגוד לפסקה הקודמת או סיבה לפסקה הקודמת וכדומה.

כדי שנדע מה מטרת הטקסט, עלינו לזהות תחילה את **היסוד המארגן** שלו. אנחנו עושים זאת בעזרת מילות קישור, מילים מכוונות ונושאי הפסקות.

יסוד מארגן סיבה ותוצאה	יסוד מארגן היבטים
מבנה: תופעה, גורמים או סיבות לתופעה, תוצאות, השלכות, המלצות או מסקנה מילות קישור: מילות סיבה ותוצאה מילים מכוונות: גורמים, סיבה, מביא ל, נובע מ, ראינו אפוא (אם כן)...	מבנה: הצגת נושא ואחר-כך דוגמאות או פירוט של תחומים או של היבטים מילות קישור: מילות הוספה או מילות השוואה מילים מכוונות: ולפעמים בסוף תחום, היבט, מבחינת וכן דוגמאות, מסקנה
יסוד מארגן מיון והכללה	יסוד מארגן השוואה
מבנה: אמירה כללית (מכלילה), דוגמאות שונות (פירוט) לפי קבוצות מילות קישור: מילות השוואה מילים מכוונות: סוגים, מינים	מבנה: הצגת הפריטים המשווים, ציון המשותף, ציון שוני אחד, ציון שוני נוסף, ולבסוף מסקנה מילות קישור: מילות השוואה (דמיון ושוני) מילים מכוונות: מילים מנוגדות
יסוד מארגן בעיה ופתרון	
מבנה: בעיה, הגורמים או הסיבות לבעיה, פתרונות אפשריים או הפתרון המוצע מילות קישור: מילות סיבה ותוצאה מילים מכוונות: הבעיה היא, אחד הפתרונות, פתרון נוסף, אפשר לפתור, פתר, מסייע, עוזר... וגם מילים מכוונות של סיבה ותוצאה	
יסוד מארגן עימות (בעד ונגד)	
מבנה: נושא כלשהו (בעיה או תופעה או רצון לשינוי וכדומה), דעות "בעד" ו"נגד", טענות של אנשים או של קבוצות, הדעה של הכותב או של הכותבת מילות קישור: מילות עימות, ניגוד או מילות השוואה מילים מכוונות: סוברים, חושבים, מאמינים, טוענים, תומכים, מצדדים, מתנגדים, דעה, לדעת, דעות חלוקות, חולק	
יסוד מארגן מבנה כרונולוגי	יסוד מארגן טיעון
מבנה: הצגת נושא הטקסט, תקופות בהיסטוריה, התפתחות מילות קישור: מילות זמן מילים מכוונות: מילים המציינות שנים, תקופות	מבנה: טענה, הסיבות לטענה וההסברים, משפט סיכום מילות קישור: מילות הדגמה, הוספה מילים מכוונות: משפטים המציינים עובדות, הוכחות, דוגמאות וכן ראשית, שנית (אלה מילים המציינות את מספר הנימוק), ידוע מקרה שבו...

משימות

- 1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עימו **דיאלוג**.
 - 2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.
 - 3 סמנו בטקסט **מילים מכוונות** וכן **מילות קישור**, אשר יסייעו לכם לזהות את היסוד המארגן של הטקסט.
 - 4 נסו לזהות את **היסוד המארגן** של הטקסט על-פי המילים שסימנתם בסעיף 3, ועל-פי נושאי הפסקות.
 - 5 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.
- שימו** ❤️, אם לא הצלחתם לזהות את היסוד המארגן של הטקסט, השאלות שאחריו יובילו אתכם לזיהוי נכון.

"אימא, שמרי עליי!" / דבורה איילון-סירני

סכנות מסכנות שונות אורבות לבעלי-חיים צעירים מצד אויבים, הלוטשים עין רעבה לבשרם. ההורים החרדים גילו עם הזמן דרכים להגן עליהם מפני סכנות אלה. ישנם הורים הנושאים את צאצאיהם למקומות מוגנים. אחרים משמיעים קולות אזהרה, ויש כאלה הנוקטים תחבולות להונות את האויב. בעלי-חיים רבים מסכנים את חייהם כדי לאפשר לצאצאיהם להישאר בחיים.

לתפוס מרחק

בעלי-חיים רבים מגינים על צעיריהם על-ידי הרחקתם למקום מבטחים. האם שמעתם פעם את שמעו של הרקון (הדוב הרוחץ)? זהו טורף, שאורך גופו 60 ס"מ ואורך זנבו 25 ס"מ. צבעו אפור-שחור, והוא שוכן ביערות ליד נחלים ורוחץ במימיהם. מזונו מגוון מאוד: הוא אוכל רכיכות, סרטנים, דגים, פירות, זרעים וכיוצא באלה. הרקון חי עשר עד חמש עשרה שנים, והוא נפוץ באמריקה הצפונית. משנולד הרקון, מסתירה אותו האם בעץ נבוב. אם האויב מגלה את הקן שלה, האם מעבירה את צאצאיה בזה אחר זה למשכן חדש.

1 פסקה (1)
נושא הפסקה:

5

פסקה (2)
נושא הפסקה:

10

15

<p>מחסה בטוח</p> <p>דרך משלו מוצא לו האליגטור להגן על צאצאיו. כשצאצאי האליגטור (תנין אמריקני) מוכנים לבקיעה, הם מתחילים להשמיע קולות בעודם בקליפת הביצה. האם מתקדמת בטפיפה לקן המכוסה עשב, ומוציאה את הביצים. לעיתים שניים או שלושה אליגטורים פְּעוּטוֹת זוחלים מקליפות ביציהם ונכנסים לפה הפתוח של האם. האם נושאת אותם לתוך המים, ומשם חזרה אל החוף לספוג את אור השמש. שום טורף לא יעז לתקוף אליגטורים פְּעוּטוֹת, כשהם נחים על חרטום האם ועל ראשה.</p>	<p>פסקה (3) נושא הפסקה: _____</p> <p>20 _____</p>
<p>להסתתר ולשתוק</p> <p>צבאים, איילי הקורא והמוז (צבי אמריקני), מסתירים את פעוטותיהם על קרקע היער. מיד לאחר שהוולד נולד, מלקקת אותו האם, עד שהוא נקי, ומורידה אותו לקרקע. האם סועדת את ליבה בקרבת צאצאיה. היא שומרת עליהם ונוהרת לא לעורר תשומת לב למחבוא של הפעוט. לאחר מכן היא מתרחקת, ומגיעה רק לביקורים קצרים.</p>	<p>פסקה (4) נושא הפסקה: _____</p> <p>25 _____</p>
<p>השמעת קולות</p> <p>אומנם בעלי חיים אינם מסוגלים לצעוק כשהסכנה קרבה, אך הם מסוגלים להודיע עליה על-ידי השמעת קולות למיניהם. כאשר שועל, נשר או יונק לא-גדול ממשפחת המכרסמים מתקרב למושבה של מרמיטות, משמיעה המרמיטה קריאות אזעקה. ככל שהאויב מתקרב, גוברת קריאת המרמיטה, ובתוך זמן קצר נעלמות כל המרמיטות, הצעירות והבוגרות, ומסתתרות במחילותיהן.</p>	<p>פסקה (5) נושא הפסקה: _____</p> <p>30 _____</p> <p>35 _____</p>
<p>ביערות הגשם של קוסטה-ריקה חיות צפרדעים, שעורן מחוספס בגלל הרעל שהן נושאות עליו. הרעל מגן עליהן מפני טורפים. רוב הצפרדעים אינן מטפלות בצאצאיהן. את הביצים שהוטלו הן מניחות על העלים הרטובים ביערות הגשם. הבוגרים שבהם משגיחים על הביצים, עד שבוקעים מהן הראשנים. האב מאפשר לראשנים שבקעו לנוע מצד אל צד ולעלות על גבו. ברוב המקרים הוא נושא על גבו בכל פעם רק ראשן אחד. כך הוא מעלה את כל הראשנים ומעביר את המטען ל"אגם" קטן של מים בתוך צמח או משקיע אותם בקורה שצנחה על הקרקע, ובשקע שבה הצטברו מים. כאן יזכו במקלט בטוח משיני אויבים ומתנכלים.</p>	<p>פסקה (6) נושא הפסקה: _____</p> <p>40 _____</p> <p>45 _____</p>

✿ היסוד המארגן של הטקסט (השערה): _____

נימוקים (על-פי המילים שסימנתם ועל-פי נושאי הפסקות): _____

1 מה פירוש המילה "להונות" בשורה 4?

- (1) לגרום להנאה
(2) לרמות
(3) להטעות
(4) אף לא אחת מהתשובות

2 מה פירוש הביטוי "משכן חדש" (בשורה 15) בהקשר לנאמר בפסקה?

- (1) מקום מחסה חדש
(2) מקום מסתור חדש
(3) מחבוא חדש
(4) תשובות (1)-(3)

3 העתיקו מהטקסט מילות קישור כמפורט כאן.

- א. מילת קישור המציינת **ניגוד**: _____
ב. מילת קישור המציינת **מטרה**: _____
ג. מילת קישור המציינת **סיבה**: _____
ד. מילת קישור המציינת **תוצאה**: _____

4 מה תפקיד ה**מירכאות** במילה **אגם** בשורה 43? _____

5 מה תפקיד ה**סוגריים** בשורה 18? _____

6 מה תפקיד **מילת הקישור** בשורה 5?

- א. לציין את המטרה בכך שההורים מסכנים את חייהם
ב. לציין סיבה לכך שההורים מגינים על צאצאיהם
ג. לציין תוצאה של פעולת ההורים למען צאצאיהם
ד. אף לא אחת מהתשובות

7 מתחו קו מכל בעל-חיים לדרך ההגנה שלו על צאצאיו.

- האם נושאת את הצאצאים על ראשה ועל חרטומה.
 - האב מעמיס על גבו את צאצאיו בזה אחר זה.
 - האם משמיעה קולות אזהרה.
 - האם מסתירה את הגורים בין הסלעים או בתוך צמחיית היער.
 - האם מסתירה את ולדה בתוך עץ נבוב.
 - האם מסתירה את צאצאיה ומתרחקת ככל האפשר מן המקום.
- האייל והמוז
 - הרקון
 - הצפרדע
 - האליגטור
 - המרמיטה

8 כיצד מגוננים בעלי-החיים הנזכרים במאמר, על צאצאיהם מפני אויבים? סמנו את התשובה שאינה נזכרת במאמר.

(1) מציאת מחסה במקום נסתר

(2) השמעת קולות אזהרה

(3) משיכת האויב אליהם כדי להרחיקו מהצאצאים

(4) התנפלות על האויב ותקיפתו

9 לצד כל אחד מהמשפטים ציינו אם הוא נכון או לא נכון.

(1) בעלי חיים זקוקים בצעירותם להגנת הוריהם מפני אויבים. _____

(2) בעלי חיים מגנים על צאצאיהם בדרכים שונות מפני אויביהם. _____

(3) אצל בעלי החיים רק האם מגוננת על צאצאיה. _____

(4) אלמלא ידעו בעלי החיים להגן על צאצאיהם, לא היה המשך לקיומם, והם היו נעלמים מן העולם. _____

שימו !

היסוד המארגן של המאמר הוא **מיון והכללה** או **השוואה**. בפסקה הראשונה מוצגת **ההכללה** - ההורים מצאו דרכי הגנה על צאצאיהם. כל הפסקות בהמשך משמשות **דוגמה להכללה** שהוצגה בפסקה הראשונה. כל פסקה בנויה בדגם זהה (כמעט): הצגת בעל החיים (לעיתים בליווי תעודת הזהות) ושיטת ההגנה על הצאצאים. הבה ניזכר בהשוואה.

יסוד מארגן: השוואה

אומנם אנחנו מבצעים את פעולת ההשוואה מדי יום ביומו, אבל היא נחשבת מורכבת כשיש לבצעה לצורכי למידה. הסיבה לקושי היא שכשאנו משווים בין חפצים, מאכלים, אנשים ועוד, אנו מחליטים בין אילו פרטים להשוות. אולם כשניתנת לנו משימת השוואה בין שני שירים או בין שני קטעים, הפריטים להשוואה נתונים, ואנו צריכים לזהות אותם.

עקרונות להשוואה

- א. כשמשווים יש לשלוט בשתי מיומנויות: הכללה והבחנה.
 1. הכללה היא זיהוי הדומה, המשותף.
 2. הבחנה היא זיהוי השונה.
- ב. השוואה מתקיימת רק אם יש **מכנה משותף** כלשהו בין הגורמים המשווים.
- ג. כדאי לעבוד **בטבלה**, אך זו איננה מתקבלת כתשובה (אלא אם כן נדרשתם לעשות כך). לפיכך יש ללמוד **לסכם** את הטבלה.
- ד. יש **להסיק מסקנות** מההשוואה, כדי שזו תהיה משמעותית. השוואה לצורך השוואה בלבד איננה מספקת.

ביטויים שמשמשים בהם בכתיבת סיכום של טבלת השוואה

לעומת זאת • בניגוד לזאת • לא כך הדבר ב • ואילו • כמו אצל... גם אצל...

דוגמה

☆ לפניכם טקסט המשווה בין חקלאות בתקופה הקדומה לחקלאות בתקופה המודרנית. קראו אותו.

בתקופה הקדומה גידל האדם בעצמו את הגידולים החקלאיים, שסיפקו את כל צורכי מזונו ומחייתו במשך כל השנה. את גרעיני החיטה אָחסן באסם התבואה, ומהם טחן קמח ואפה את לחמו. מהענבים ייצר יין ומהזיתים הפיק שמן. היין והשמן אוחסנו בכדים ונשמרו במרתפים. התאנים, התמרים והענבים יובשו בשמש ונשמרו לתקופה שפירות אלו אינם גדלים. כמות היבולים הייתה קטנה, וכל התוצרת נועדה בעיקר לְכַלְפֵּלֶת בני המשפחה, לצריכה עצמית. החקלאות הייתה חקלאות לקיום.

כיום נהוגה במקומות רבים חקלאות מודרנית, והתוצרת החקלאית מיועדת כמעט כולה למכירה ולשיווק. זו חקלאות למסחר. בכסף שהחקלאי מקבל בעבור היבולים, הוא קונה את כל הדברים הדרושים לביתו ולעבודתו החקלאית, למשל: זרעים, דשנים וכלי עבודה, שבעזרתם תהיה עבודתו קלה יותר ויעילה יותר. אם כן, החקלאות בימינו אינה עוד רק חקלאות לצריכה עצמית - חקלאות לקיום - אלא בעיקר חקלאות למסחר.

✿ השלימו את טבלת ההשוואה.

מס'	קריטריונים להשוואה	חקלאות בתקופה הקדומה	חקלאות בעידן המודרני	דומה / שונה
1	מטרת החקלאות	צורכי מזונו של האדם	מכירה ושיווק מסחר	שונה
2				
3	ההשקעה הכספית		גדולה	שונה
4	התוצרת	קטנה		

מה אפשר להסיק מתוך ההשוואה?

אפשר להסיק שקיים שוני בחקלאות בעבר בהשוואה לחקלאות כיום.

✿ נסו לסכם את נתוני הטבלה.

שימו , הנה הצעה לסיכום.

החקלאות בימינו נועדה למסחר, ואילו בעבר היא נועדה לצריכה עצמית. לפיכך בעבר הייתה ההשקעה קטנה, ולעומת זאת ההשקעה בה כיום גדולה. גם התוצרת החקלאית הייתה קטנה בעבר, ואילו כיום התוצרת גדולה.

מושגים להרחבת הידע

אֶפְקָט הַחֲמָמָה הוא תהליך שבו גזי חממה באטמוספירה של כוכב לכת גורמים להחזר של קרינה תת-אדומה אל פני השטח שלו, ובכך גורמת להתחממות שלו.

אילו אפקט החממה לא היה קיים, הטמפרטורה הממוצעת של פני השטח של כדור הארץ הייתה עומדת על כשמונה עשרה מעלות צלזיוס מתחת לאפס. אך בזכות אפקט החממה הטמפרטורה היא כחמש עשרה מעלות.

בְּרוּא יְעָרוֹת הוא תהליך של כריתת עצי יער על-ידי האדם לצורך פינוי שטחים לחקלאות ולמְרָעָה, כדי לאפשר הפקת מחצבים המצויים בשטחו. התהליך משמש לניצול עצי יער כחומר גלם לתעשייה ולבניין. בירוא יערות הוא תהליך הפוך ליעור.

אֶקוֹלוֹגְיָה (תורת הסביבה) היא ענף בביולוגיה החוקר את יחסי הגומלין בין בעלי החיים השונים ואת יחסי הגומלין בין בעלי החיים לסביבה הדוממת. בתחום זה נחקרים בתי הגידול על כל היבטיהם: התכונות הפיזיות של בית הגידול, האקלים, הקרקע, המים, האור, החמצן והמינרלים.

משימות

- 1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עימו **דיאלוג**.
 - 2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.
 - 3 סמנו בטקסט **מילים מכוונות** וכן **מילות קישור**, אשר יסייעו לכם לזהות את היסוד המארגן של הטקסט.
 - 4 נסו לזהות את **היסוד המארגן** של הטקסט על-פי המילים שסימנתם בסעיף 3, ועל-פי נושאי הפסקות.
 - 5 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.
- שימו** ♥, אם לא הצלחתם לזהות את היסוד המארגן של הטקסט, השאלות שאחרי יובילו אתכם לזיהוי נכון.

איום אקולוגי

בשנת 2009 התכנסו ראשי מדינות בנורווגיה כדי לדון באיום האקולוגי על כדור הארץ. מטרת הוועידה הייתה להגיע להסכמה על המאמצים שכל מדינה תיקח על עצמה כדי לצמצם את הנזק האקולוגי. במאמרי זה אציג את הסיבות לאיום, וְאֶתֵּאָר את הנזקים הנגרמים כיום ועוד ייגרמו בעקבות שינויי האקלים על פני כדור הארץ. כמו-כן אציג פתרונות לצמצום הנזקים.

אקלים כדור הארץ תלוי בשני גורמים בסיסיים: כמות הקרינה המגיעה מהשמש, והיעילות של תהליכי פיזור החום מקו המשווה לקטבים, שתלויה ברוחות ובזרמי הים. כל שינוי בטמפרטורה השנתית או בכמות המשקעים הממוצעת יגרום לשינוי אקלימי.

בטבע קיים איזון בין הקרינה החודרת לכדור הארץ מן השמש לבין יציאה של הקרינה החוזרת מכדור הארץ. כל שינוי באיזון שבין מערכות הקרינה האלה יכול לגרום לשינויים באקלים. גזי החממה המצויים באטמוספירה

פסקה (1)
1 נושא הפסקה:

5

פסקה (2)
נושא הפסקה:

10

פסקה (3)
נושא הפסקה:

מאפשרים מעבר קרניים קצרות גל לכדור הארץ, אולם הקרינה הנפלטת מכדור הארץ נבלמת ונעצרת על-ידי גזי החממה והופכת לחום הגורם להתחממות כדור הארץ.

15

בשנים האחרונות מתברר שקיימת פליטה מוגברת של גזי חממה כתוצאה מהפעילות האנושית. פליטה מוגברת זו גורמת לטמפרטורה הנפלטת לחזור לפני השטח ולא מאפשרת לה להמשיך לחלל החיצון. הדבר גורם להתחממות האוויר ולעליית הטמפרטורה בכדור הארץ. לזה קוראים התחממות גלובלית.

פסקה (4)

נושא הפסקה:

20

הגברת אפקט החממה, כלומר העלייה החדה בעיקר ב- CO_2 (פחמן דו-חמצני) נובעת מפעילות האדם. הפעילות האנושית הגורמת לפליטה מוגברת של גזי החממה, כרוכה בתיעוש מוגבר ובשימוש רב באנרגיה המופקת מדלקים (נפט, פחם). גם התפתחות התחבורה המוטורית תורמת לפליטה גוברת של גזי חממה ולזיהום האטמוספירה.

פסקה (5)

נושא הפסקה:

25

זאת ועוד, בירוא יערות הגשם תורם להפרת האיזון שבין מערכות הקרינה. היערות קולטים את דו-תחמוצת הפחמן ופולטים חמצן וכך מפחיתים את גזי החממה שבאטמוספירה. כריתת היערות או שריפתם גורמות להפחתת רמת החמצן בעולם.

פסקה (6)

נושא הפסקה:

30

קיימות כמה תוצאות לעליית הטמפרטורה על פני כדור הארץ. אחת מהן היא המסת קרחונים ועליית מפלס מי הים. באזורי הקטבים ובאזורים יבשתיים אחרים שיש בהם קרחונים, חלה הפשרה. כתוצאה מכך מים רבים מגיעים אל האוקיינוסים, והמפלס שלהם עולה. עליית מפלס מי האוקיינוסים עלולה לגרום להצפת שטחים נמוכים רבים הסמוכים לים, כמו בדלתת הנילוס במצרים, בחופי הולנד, בתעלות בוונציה, בחופי פלורידה ועוד. ההצפות עלולות לפגוע בשטחי החקלאות שלאורך החופים, לפגוע בדגה ולגרום להמלחת קרקעות. עלייה במפלס מי הים מגבירה גם את המלחת מי התהום המתוקים הסמוכים לחוף.

פסקה (7)

נושא הפסקה:

35

נוק נוסף כתוצאה מהתגברות "אפקט החממה" הוא מְדְבֹר* באזורים נרחבים בעולם. כתוצאה ממחסור במשקעים נוצר יובש, נסחפת שכבת הקרקע על-ידי הרוח, הצמחייה נעלמת, ונעלמים גם שורשי הצמחים המלְכָּדִים את הקרקע. כתוצאה מכך הקרקע החשופה והיבשה נסחפת עם הרוח וגורמת לשכיחות סופות החול והאבק.

פסקה (8)

נושא הפסקה:

40

אין ספק שעל האנושות בהווה למצוא דרכים להתמודד עם התגברות אפקט החממה. אִמְנוֹת בין-לאומיות כמו אמנת "קיוטו" יכולות לווסת את כמות פליטת גזי החממה. הטלת קנסות על פליטות מוגזמות של גזי חממה יכולה גם היא לגרום להעלאת המודעות. יש לדאוג להקטין את כריתת יערות הגשם כדי שאלה ימשיכו להקטין את כמות ה- CO_2 באוויר ויגבירו את החמצן שבו. לדעתי, הפעילות החינוכית בכל גן ילדים יכולה להביא לשינוי תודעתי באנושות. חינוך לשימוש באנרגיה שאינה מזהמת, ולשימוש באמצעים ידידותיים לסביבה יהפוך את האדם לאחראי לסביבתו לא רק לגבי ההווה, אלא גם לגבי העתיד.

פסקה (9) 45

נושא הפסקה:

50

*מְדַבֵּר - הפיכה למדבר.

✿ היסוד המארגן של הטקסט (השערה): _____

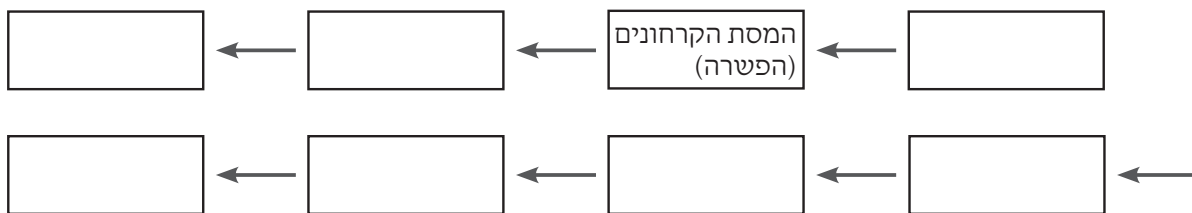
נימוקים (על-פי המילים שסימנתם ועל-פי נושאי הפסקות): _____

1 ציינו והסבירו שני גורמים המשפיעים על שינוי אקלימי.

2 הציגו שלוש סיבות הגורמות לפליטה מוגברת של גזי החממה.

3 הסבירו כיצד בירוא יערות הגשם הפך להיות אחד הגורמים להפרת האיזון שבין מערכות הקרינה.

4 הסבירו באמצעות **שרשור** את הנזק שנגרם לכדור הארץ בעקבות עליית הטמפרטורה.

5 הסבירו את המונח "אפקט החממה".

6 הסבירו את הקשר בין "אפקט החממה" לבין המדבור.

7 הציגו שלושה פתרונות המועלים במאמר, שיאפשרו להתמודד עם אפקט החממה.

8 הציעו פעילות חינוכית בגן הילדים, שתגביר את המודעות של הילדים לסביבה לא-מזהמת.

9 משורות 4-6 אפשר להבין את היסוד המארגן של המאמר. מהו היסוד המארגן? כיצד שורות 4-6 עוזרות להבינו?

10 לפניכם המשפט האחרון בטקסט.

חינוך לשימוש באנרגיה שאינה מזהמת, ולשימוש באמצעים ידידותיים לסביבה יהפוך את האדם לאחראי לסביבתו לא רק לגבי ההווה, אלא גם לגבי העתיד.

מה אפשר לכתוב במקום המשפט הזה?

(1) חינוך לשימוש באנרגיה שאינה מזהמת, ולשימוש באמצעים ידידותיים לסביבה יהפוך את האדם לאחראי לסביבתו גם בהווה וגם בעתיד.

(2) חינוך לשימוש באנרגיה שאינה מזהמת, ולשימוש באמצעים ידידותיים לסביבה יהפוך את האדם לאחראי לסביבתו בעתיד, אבל לא בהווה.

(3) חינוך לשימוש באנרגיה שאינה מזהמת, ולשימוש באמצעים ידידותיים לסביבה יהפוך את האדם לאחראי לסביבתו בהווה, אבל לא בעתיד.

11 מצאו בפסקות 4, 5 ו-8 חמש מילים שונות מהשורש **ג-ב-ר**, וכתבו אותן במקום המתאים.

שם פעולה _____

שם תואר _____

משימות

- 1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עימו דיאלוג.
- 2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.
- 3 סמנו בטקסט **מילים מכוונות** וכן **מילות קישור**, אשר יסייעו לכם לזהות את היסוד המארגן של הטקסט.
- 4 נסו לזהות את **היסוד המארגן** של הטקסט על-פי המילים שסימנתם בסעיף 3, ועל-פי נושאי הפסקות.
- 5 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

שימו ❤️, אם לא הצלחתם לזהות את היסוד המארגן של הטקסט, השאלות שאחריו יובילו אתכם לזיהוי נכון.

האגם שגוע וחזר לתחייה

מיליוני ציפורים מתרוממות לפתע מִבֵּין השדות הירוקים וממלאות את השמיים במעופן. המראה הזה מתרחש במלוא יפְעָתוֹ פעמיים בשנה ב"אגמון החולה" - צאצא* של אגם החולה. מקום זה זכה לשיקום בשנים האחרונות בזכות פעילות פיתוח.

תושבי עמק החולה סבלו בתחילת המאה מביצות וממחלת הקדחת בגלל יתושי האנופלס. בשנת 1951 נרתמו גורמים שונים לסייע בפרויקט ייבוש הביצות ואגם החולה, ולהכשיר לחקלאות 60 אלף דונם.

באותה עת לחמו חובבי טבע לשימור חלק מנופי האגם. הצלחתם הייתה חלקית. שטח קטן של 3,200 דונם הוכרז בשנת 1964 כשמורת הטבע הראשונה של ישראל. בחלוף השנים ואחרי שהאגם כבר יונֵבֵש, התברר כי התועלת בייבושו הייתה נמוכה מהמצופה, ואף גרמה נזקים סביבתיים כבדים.

1 פסקה (1)

נושא הפסקה:

5 פסקה (2)

נושא הפסקה:

10 פסקה (3)

נושא הפסקה:

אחד הנזקים החמורים היה הפגיעה באיכות המים שזרמו לכינרת. החולה המיובשת פגעה אָנוּשׁוֹת בעולם החי והצומח והביאה להכחדתם של אלפי בעלי כנף. כידוע, עמק החולה שימש בעבר תחנת מנוחה ותדלוק חשובה לעופות הנוודים בדרכם מאירופה לאפריקה וחזרה.

בשנת 1994 החלו לשקם את עמק החולה. "המקום הפך לאחד מאתרי הצפרות היפים והמיוחדים, והוא נחשב לאתר עלייה לרגל של מיליוני הצפרים בעולם," אמר טים אפלטון, מנהל ארגון הטבע והצפרות הבריטי (RSTB), בכנס צפרות בין-לאומי שנערך באנגליה.

פסקה (4)

נושא הפסקה:

15 _____

פסקה (5)

נושא הפסקה:

20 _____

* צאצא - ילד של...

✿ היסוד המארגן של הטקסט (השערה): _____

נימוקים (על-פי המילים שסימנתם ועל-פי נושאי הפסקות): _____

1 א. מה מציינות המירכאות. בשורה 3? _____

ב. מה מצייך הקו המפריד שורה 3? _____

ג. בשורה 17 מסומנות מירכאות. מדוע? _____

2 אילו נזקים נגרמו מייבוש החולה? _____

3 כתבו מה קרה בעמק החולה בכל שנה או תקופה. _____

← תחילת המאה	_____
← 1951	_____
← 1964	_____
← 1994	_____

4 בעיון מעמיק תוכלו לזהות יסוד מארגן נוסף הקיים במאמר זה. מהו היסוד המארגן? הסבירו באמצעותו את הוויכוח בנושא ייבוש החולה.

5 א. פרקו את המילה "יפעתו" (שורה 2), כך שאפשר יהיה למצוא את פירושה במילון.

ב. כתבו במילים שלכם את פירוש הביטוי "במלוא יפעתו".

6 לפניכם מילים מהטקסט, כולן בצורת רבים.

ציפורים ★ שדות ★ ביצות ★ נזקים ★ עופות

א. סמנו קו מתחת למילים בזכר.

ב. מבין המילים שסימנתם בקו, הקיפו את המילה שהסיומת שלה מאפיינת ריבוי בזכר.

משימות

- 1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עימו **דיאלוג**.
- 2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.
- 3 סמנו בטקסט **מילים מכוונות** וכן **מילות קישור**, אשר יסייעו לכם לזהות את היסוד המארגן של הטקסט.
- 4 נסו לזהות את **היסוד המארגן** של הטקסט על-פי המילים שסימנתם בסעיף 3, ועל-פי נושאי הפסקות.
- 5 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

שימו ❤️, אם לא הצלחתם לזהות את היסוד המארגן של הטקסט, השאלות שאחרי יובילו אתכם לזיהוי נכון.

מדיניות הרווחה בישראל

מדיניות הרווחה בישראל נועדה למנוע פערים כלכליים וחברתיים חריפים ולהבטיח שירותים בסיסיים לכל אזרח. מדיניות זו באה לידי ביטוי בתחומים שונים.

תחום אחד הוא שירותי הבריאות. במדינת ישראל קיים ביטוח בריאות, המבוצע באמצעות קופות החולים. המדינה מקיימת פיקוח ממלכתי על שירותי הבריאות, אשר קופות החולים השונות נותנות לחבריהן.

גם שירותים חברתיים - כמו חינוך, דיור, תעסוקה ועוד - ניתנים על-ידי המדינה. בחינוך - המדינה מממנת שירותי חינוך חינם מגיל גן חובה ואילך. בדיור - המדינה מעניקה סיוע בשיכון ובדיור לזוגות צעירים ולזכאים אחרים, ואף משקיעה משאבים בבניית שכונות מגורים באזורים שונים.

תחום נוסף במדיניות הרווחה הוא פיתוח כלכלי, כלומר השקעה בהגדלת הייצור התעשייתי החקלאי, כדי להביא לצמיחה כלכלית וכדי ליצור מקומות עבודה.

פסקה (1)

נושא הפסקה:

1 _____

פסקה (2)

נושא הפסקה:

5 _____

פסקה (3)

נושא הפסקה:

10 _____

פסקה (4)

נושא הפסקה:

יש לציין גם את הביטוח הסוציאלי. באמצעות "המוסד לביטוח לאומי" מעבירה המדינה (החל משנת 1977) תשלומי סיוע וסעד לחסרי הכנסה ולמיעוטי הכנסה. הביטוח הסוציאלי מבטיח הגנה כלכלית לכל אזרח בעיתות מצוקה זמנית או ממושכת, כגון לאזרחים שנפגעו בתאונות עבודה או בתאונות דרכים.

פסקה (5)
נושא הפסקה: 15

✿ היסוד המארגן של הטקסט (השערה): _____

נימוקים (על-פי המילים שסימנתם ועל-פי נושאי הפסקות): _____

1 נושא המאמר הוא בחינת מדיניות הרווחה בישראל. מכמה היבטים כותב המאמר בוחן מדיניות זו? _____

2 ציינו כל היבט כזה, והסבירו אותו במילים שלכם.

שימו !

היסוד המארגן של הטקסט הוא היבטים.

משימות

- 1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עימו דיאלוג.
- 2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.
- 3 סמנו בכל טקסט מילים מכוונות וכן מילות קישור, אשר יסייעו לכם לזהות את היסוד המארגן של הטקסט.
- 4 נסו לזהות את היסוד המארגן של הטקסט על-פי המילים שסימנתם בסעיף 3, ועל-פי נושאי הפסקות.
- 5 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

לשון החיות ולשון אנוש / ר' ניר

מדי פעם בפעם אנו נתקלים במונח "לשון החיות" או "לשון בעלי החיים". נשאלת השאלה, אם נוכל לגלות במערכות התקשורת של בעלי החיים תכונות הדומות ללשון אנוש. נציג בקצרה שתי דוגמאות של מערכות תקשורת מפותחות יחסית אצל בעלי חיים בהשוואה למערכת בבני האדם.

חוקרי חרקים מצאו, כי לאחר שהדבורה מגלה מקור צוף, היא חוזרת אל הכוורת, ובאמצעות ריקוד מסוים היא "משדרת" לחברותיה מידע מדויק על מקור הצוף. הריקוד מבוסס על שילוב של תנועות חצי מעגליות ותנועות בקו ישר. הזווית הנוצרת בין הקו הישר לבין כיוון השמש מצביעה על כיוון הימצאו של מקור המזון, ואילו מהירות הריקוד מרמזת על המרחק המשוער שלו. בשירתה של הציפור אדום-החזה משתנה תדר הצליל מגבוה לנמוך. שינוי תדרים זה מעיד על כוונת הציפור להגן על תחום מושבה: ככל שהתחלפות בין תדרי הצלילים תכופה יותר, כך מידת כוונת ההגנה של הציפור גבוהה יותר.

הדוגמאות שהובאו מציגות סימני תקשורת המתבטאים בתנועה ובצליל. יש בהן כדי להעיד על יכולתם של בעלי החיים לקיים תקשורת ביניהם, אולם אופי התקשורת שלהם שונה מאופי התקשורת הלשונית המשמשת את בני האדם.

1 פסקה (1)

נושא הפסקה:

5 פסקה (2)

נושא הפסקה:

10 פסקה (3)

נושא הפסקה:

השימוש של בעלי החיים ב"לשון" קשור בדרך כלל במניע ביולוגי כלשהו, ובמרבית המקרים - בצורך שהוא תנאי לקיומם: חיפוש מזון (כמו אצל הדבורים), הגנה על תחום המחיה (כמו אצל אדום-החזה). נראה שבעלי החיים אינם מסוגלים להמציא וליצור סימנים חדשים וצירופים חדשים, והיא מורכבת ממספר מוגבל של תגובות המיוחדות למספר נתון של גירויים. זוהי מערכת "סגורה".

פסקה (4)
נושא הפסקה:
20

לעומת זאת לשון האדם אינה קשורה אך ורק לצורכי קיום, אלא היא מאפשרת לבטא מושגים שאין להם קיום מוחשי (מושגים מופשטים), ולהתייחס למצבים אפשריים ובלתי-אפשריים בעבר, בהווה ובעתיד. בניגוד ללשון בעל החיים, מערכת הלשון האנושית מאפשרת יצירת סימנים חדשים: בכל שפה נוצרות ללא הרף מילים חדשות. משמעותן של מילים קיימות משתנה, ולעיתים גם יוצאות מן השימוש מילים הנראות במובן מסוים "מיותרות" - כל זה בהתאם לצורכי החברה הנתונה. מערכת כזאת נקראת "מערכת פתוחה".

פסקה (5)
נושא הפסקה:
25

30

✿ היסוד המארגן של הטקסט (השערה): _____

נימוקים (על-פי המילים שסימנתם ועל-פי נושאי הפסקות): _____

שימו ♥ !

אפשר לחשוב שהיסוד המארגן של הטקסט הוא השוואה, אולם ההשוואה נועדה להוכיח טענה המופיעה בתחילת המאמר.

1 הציגו שתי הוכחות מהטקסט, לכך שלבעלי חיים יש יכולת לקיים תקשורת ביניהם.

2 השוו בין "מערכת סגורה" של בעלי החיים לבין "מערכת פתוחה" של בני האדם.

✿ תחילה ערכו טבלה.

- א. קבעו מה נושא ההשוואה.
- ב. זהו מי הם הגורמים המושוים.
- ג. קבעו על-פי אילו תבחינים תיערך ההשוואה.
- ד. ציינו את הדומה והשונה בין הגורמים המושוים. תוכלו להיעזר בטבלה שכאן ולהשלים אותה.

דומה / שונה	מערכת "פתוחה"	מערכת "סגורה"	תבחיני השוואה	
			קיום תקשורת	1
			מניע לשימוש בלשון	2
		אי-יכולת ליצור סימנים חדשים		3
	הוצאה והכנסה של מילים למערכת הלשון			4

✿ כעת סכמו את הטבלה.

✿ כתבו מה המסקנה העולה מהטבלה ומסיכומה.

3 רוב הפעלים בטקסט הם בצורת **הווה**. מדוע? בחרו בתשובה הנכונה ביותר.

- (1) בטקסט מדובר בתופעות הקורות עכשיו.
- (2) בטקסט מדובר בתופעות הקורות כל הזמן.

4 א. כתבו מה מציינות **המירכאות** במילים שלפניכם.

_____ "לשון החיות" (שורה 1)

_____ "משדרת" (שורה 6)

_____ "לשון" (שורה 18)

ב. כתבו מה מציינות **הנקודתיים** בשורה 19. _____

ג. כתבו מה מציינים **הסוגריים** בפסקה 4. _____

משימות

- 1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עימו דיאלוג.
- 2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.
- 3 סמנו בכל טקסט **מילים מכוונות** וכן **מילות קישור**, אשר יסייעו לכם לזהות את היסוד המארגן של הטקסט.
- 4 נסו לזהות את **היסוד המארגן** של הטקסט על-פי המילים שסימנתם בסעיף 3, ועל-פי נושאי הפסקות.
- 5 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

הספר "שמירת שבת כהלכתה - הלכה למעשה לבית"

הרב יהושע ישעיה נויבירט זצ"ל ידוע בעיקר בזכות ספרו המרשים "שמירת שבת כהלכתה - הלכה למעשה לבית". הספר תורגם למספר שפות, והוא התקבל אצל כל שומרי השבת בארץ ובעולם כמדריך לדיני השבת הקובע בהכרעות הקשורות להתנהלות בשבת על-פי ההלכה ובהתייחסות לחידושים בעולם המודרני.

ספרים שסיכמו פסקי הלכה בעולם המתחדש הם אינם דבר חדש. הידועים ביותר הם, כמובן, "שולחן ערוך" שנכתב בצפת לפני כ- 500 שנה, ו"משנה ברורה" שנכתב במזרח אירופה לפני יותר ממאה שנה. עם חדירת החידושים הטכנולוגיים שאינם מופיעים ב"משנה ברורה", לכל תחומי החיים הפרטיים והציבוריים, התברר הצורך בהדרכה לציבור שומרי השבת כיצד לנהוג בכל אותם מצבים שאינם מתוארים ב"משנה ברורה". הצורך הזה הוא שהביא את הרב נויבירט זצ"ל לאסוף את כל מה שנפסק על-ידי גדולי הדורות האחרונים בשאלות של שמירת שבת בזמננו למדריך מסודר, מפורט ומנומק המתייחס לכל מצב שעשוי להתעורר במהלך השבת.

1 פסקה (1)

נושא הפסקה:

5

פסקה (2)

נושא הפסקה:

10

15

הרב נויבירט זצ"ל כתב את ספרו בהתייעצות ובהשפעת פסקי רבו, הרב שלמה זלמן אויערבך זצ"ל. המהדורה הראשונה של הספר הופיעה בשנת תשכ"ה. על הספר הזה זכה הרב נויבירט בפרס לספרות תורנית. בשנת תשע"א הוא הוציא לאור מהדורה שלישית ומורחבת שבה הכניס מאות נושאים נוספים.

פסקה (3)
נושא הפסקה:

20

הרב נויבירט זצ"ל נולד בשנת תרפ"ז בהלברשטאדט שבגרמניה לרב ד"ר אהרן - שכיהן ברבנות במיינץ, בהלברשטאדט, בברלין ובאמסטרדם - ולשרה חיה לבית במברגר, נינתם של הרב יצחק דב במברגר ושל הרב יעקב אטלינגר, בעל "הערוך לנר". לאחר ליל הבדולח נשלח עם אחיו ועם אחותו במשלוח ילדים מברלין לבלגיה. מאוחר יותר עברו הוריו לאמסטרדם, שם התאחדו חלק מבני המשפחה ושרדו את מלחמת העולם השנייה ואת השואה לאחר תלאות קשות. בין השאר הסתתרו כשלוש שנים בדירה אחת, ושניים מאחיו נספו בשואה

פסקה (4)
נושא הפסקה:

25

בשנת ה'תש"ו עלה לארץ ישראל בעלייה בלתי-חוקית בספינה שיצאה ממרסיי. עם בואו ארצה נכלא במחנה המעצר בעתלית, שוחרר לאחר מספר חודשים והחל ללמוד בישיבת "קול תורה" בירושלים אצל הרבנים יחיאל מיכל שלזינגר וברוך קונשטט, ובהמשך אצל הרב שלמה זלמן אויערבך. הוריו עלו ארצה רק לאחר קום המדינה.

פסקה (5)
נושא הפסקה:

30

שבע שנים לאחר הופעת המהדורה הראשונה של ספרו ייסד הרב נויבירט את הישיבה לצעירים "פני שמואל" ואת הישיבה הגבוהה "חוכמת שלמה" (שתיהן מכוונות "ישיבת הרב נויבירט") בשכונת בית וגן וכן את הישיבה הגבוהה "נתיבות חוכמה". הוא גם העביר שיעורים בקביעות בישיבת קול תורה, ובמשך עשרות שנים מסר שיעורי דינים במכון "בית יעקב" למורות.

פסקה (6)
נושא הפסקה:

35

ייתכן שהיחס המיוחד שהיה לרב זצ"ל לדיני השבת, היה קשור לנסיבות המיוחדות של חייו במהלך מלחמת העולם ושל עלייתו לארץ כמעפיל לפני קום המדינה. הרב סיפר שבשנים שבהן הסתתרו במקום צר באמסטרדם, חזר ולמד "משנה ברורה" מתוך הכרך היחיד שהיה ברשותו - כרך ג' הכולל דיני שבת. במבוא לספרו תיאר הרב את ההתלבטות שלו בעת שעלה לספינת המעפילים במרסיי, שהתרחשה בליל שבת: "... הרי כל שנות המלחמה הקשה הצלחנו לשמור מצוות עד כמה שאפשר, ובמיוחד

פסקה (7)
נושא הפסקה:

40

45

שבת קודש, איך ייתכן שעכשיו עם החירות עליי לחלל את השבת! במצב הזה נראה בעיניי כסכנת נפשות להישאר במקום זה ללא כסף ואוכל... בלית ברירה נאלצתי לעלות על האונייה, אבל הדבר שאיר עליי רישומו למשך שנים רבות ... קיבלתי על עצמי שאם הקב"ה יזכה אותי, אעשה משהו עבור השבת, וכך עלה הרעיון לכתוב את הספר הזה ..."
הרב נויבירט נפטר בירושלים בשנת תשע"ג.

50

✿ היסוד המארגן של הטקסט (השערה): _____

נימוקים (על-פי המילים שסימנתם ועל-פי נושאי הפסקות): _____

1 מה הייתה המטרה של הרב נויבירט בהוצאת ספרו "שמירת שבת כהלכתה - הלכה למעשה לבית?"

2 ערכו את האירועים בחייו של הרב לפי סדר כרונולוגי.

שימו ! לא כל האירועים מופיעים על-פי התאריכים שלהם.

תלאות במלחמת העולם השנייה

3 אילו יכולתם לארגן את הטקסט מחדש, היכן הייתם משבצים את פסקה 2? נמקו את תשובתכם.

4 על-פי הטקסט, אילו שני אירועים השפיעו על הרב בכתיבת הספר?

5 מצאו בפסקה 4 שלוש מילים מהשורש **ש-ל-ח**, וכתבו אותן במקום המתאים.

פועל: _____ שם עצם: _____

6 לפניכם מילים מהטקסט. כתבו אותן במקום המתאים בטבלה, ואחר-כך השלימו את הטבלה במילים מתאימות. (לצד כל פועל מובא מספר השורה בטקסט.)

- ★ הִדְרָכָה (10) ★ הִתְיַעֲצוּת (16) ★ עָלָה (29) ★ הִסְתַּתְרוּ (42) ★ הִצְלַחְנוּ (46) ★
 הִתְלַבְּטוּת (44) ★ לְחַלֵּל (47) ★ לְהִשָּׂאֵר (48) ★ הִשָּׂאֵיר (49) ★ לְכַתֵּב (51)

שם פעולה	שם פועל	פועל	שם פעולה	שם פועל	פועל

משימות

- 1 קראו את הטקסט, ונהלו עימו **דיאלוג**.
- 2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.
- 3 סמנו בטקסט **מילים מכוונות** וכן **מילות קישור**, אשר יסייעו לכם לזהות את היסוד המארגן של הטקסט.
- 4 נסו לזהות את **היסוד המארגן** של הטקסט על-פי המילים שסימנתם בסעיף 3, ועל-פי נושאי הפסקות.
- 5 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

שימו ❤️, אם לא הצלחתם לזהות את היסוד המארגן של הטקסט, השאלות שאחריו יובילו אתכם לזיהוי נכון.

אויב הילדים והנוער: הימנעות מפעילות

עובד על-ידי ענת אסולין וד"ר רקפת דנאי

סקר של ארגון הבריאות העולמי שהשווה בין הרגלי הפעילות הגופנית של בני הנוער ב-40 מדינות מערביות, הציב את ישראל במקום האחרון. הסקר פורסם בשנת 2008 ומצא כי כ-91% מבני הנוער בגיל 15 בישראל אינם מבצעים את כמות הפעילות הגופנית המומלצת לגילם: 60 דקות מדי יום ביומו לפחות.

יתרונות הפעילות הגופנית בבני נוער מוכחים היטב ונוגעים הן לבריאותם בהווה והן לבריאותם בעתיד. ידוע כי לבני נוער פעילים יש גוף בריא יותר. הפעילות הגופנית מרעננת וממריצה, והיא יעילה גם לשיפור הישגים לימודיים. לגבי העתיד, נמצא כי ילדים או בני נוער פעילים הם בעלי סיכוי רב יותר לגדול ולהיות מבוגרים פעילים ובריאים יותר.

1 פסקה (1)

נושא הפסקה:

5

פסקה (2)

נושא הפסקה:

10

בריאות זו מתבטאת במסת עצם גבוהה יותר לאורך שנים עד לגיל מבוגר ובסיכון מופחת לאוסטאופורוזיס (בריחת סידן) ולשברים. כמו-כן אחוזי שומן נמוכים יותר בילדות קשורים לסיכון מופחת להשמנה עתידית, ולכן מגינים מפני המחלות הרבות הנלוות להשמנה.

פסקה (3)
נושא הפסקה:

מיעוט בפעילות גופנית עלול לגרום להפרעות במאזן שומני הדם, ברמות הסוכר בדם ובלחץ הדם, אשר נלווים להשמנה. גם בצעירים אפשר לראות הפרעות אלו, בעיקר בקרב ילדים ובני נוער בעלי עודף משקל ובכושר גופני נמוך.

15 פסקה (4)
נושא הפסקה:

מחקרים בקרב מתבגרים ומבוגרים כאחד לימדו אותנו כי עודף משקל גורם פחות נזק אם האדם נמצא בכושר גופני טוב. ההפרעות במאזן שומני הדם, ברמות הסוכר בדם ובלחץ הדם היו נמוכות ב-50% לעומת אדם בעל עודף משקל אשר אינו בכושר טוב. ידוע כי עודף משקל הוא גורם סיכון יותר מאשר עישון או נוכחות מחלת הסוכרת.

20 פסקה (5)
נושא הפסקה:

לפיכך בני נוער חייבים לפתח מודעות למשקל גופם. ולפיכך על ילדים בעלי עודף משקל להיות פעילים ככל האפשר כדי לצמצם את השפעותיה השליליות של ההשמנה.

25 פסקה (6)
נושא הפסקה:

✿ היסוד המארגן של הטקסט (השערה):

נימוקים (על-פי המילים שסימנתם ועל-פי נושאי הפסקות):

1 ציינו את היתרונות בפעילות גופנית.

הסקת מסקנות: דעת הכותב או הכותבת

בטקסט מידעי הכותב או הכותבת מגיעים לפעמים למסקנות ומציגים אותן באופן גלוי, בדרך כלל בסוף הטקסט, ועלינו להבינם. לעיתים אנחנו יכולים להסיק מסקנות על דעת הכותב או הכותבת מתוך כל הטקסט. הכותבים מרמזים לנו על דעתם באמצעות מילים וביטויים השזורים לאורך הטקסט.

- **מילים מיוחדות** • **אמצעים רטוריים כמו דימוי ומטפורה והיפוך משמעות**
- **תיאור שיפוטי** • **הבעת דעה בצורה מפורשת על-ידי הכותב או הכותבת**

כותבים מביעים את דעתם באופן ישיר או באופן עקיף. כדי לזהות את דעתם עלינו לחפש מילים וביטויים שונים.

דעה המובעת באופן עקיף	דעה המובעת באופן ישיר
<p>1. ביטויים מחזקים דעה או ביטויים שוללים דעה.</p> <ul style="list-style-type: none"> • חיובי, מְקָדֵם, משפר... • מְזִיק, שערורייה, אסון, סכנה... <p>2. שאלות ושאלות רטוריות</p> <ul style="list-style-type: none"> • כיצד אפשר אפוא • נשאלת השאלה כיצד אפשר • האם יצליחו <p>3. ביטויים מטפוריים</p> <ul style="list-style-type: none"> • הגן - מנפלאות גן העדן ודאי הוא... • למשמע הבכי נשבר ליבו... 	<p>1. ביטויים המבטאים דעה</p> <ul style="list-style-type: none"> • לדעתי • ללא ספק, אין ספק ש • מוטב ש, רצוי ש... <p>2. ביטויים המבטאים אמירה ישירה</p> <ul style="list-style-type: none"> • הפתרון הנכון ביותר הוא... • לפי פעולותיה צריך • מכל האמור לעיל מתקבלת בינתיים רק מסקנה אחת... <p>3. ביטויים מכווני עמדה</p> <ul style="list-style-type: none"> • על ההורים, על המחנכים... • יש לי... <p>4. פנייה אישית לקורא</p> <ul style="list-style-type: none"> • ואתם, קוראים יקרים, מה דעתכם? • בואו...

2 בסוף הטקסט מובאת מסקנה.

מהי המסקנה של המאמר? האם היא ישירה או עקיפה?

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עימו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

מחלוקת / ישעיהו פרי-חן

כָּל מַחְלֶקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׁמַיִם, סוּפָה לְהִתְקַיֵּם. וְשֵׁי אֵינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֵין סוּפָה לְהִתְקַיֵּם. אֵיזוֹ הִיא מַחְלֶקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׁמַיִם, זֹ מַחְלֶקֶת הַלֵּל וְשֵׁמַיִ. וְשֵׁי אֵינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, זֹ מַחְלֶקֶת קָרַח וְכָל עֵדְתוֹ. (פרקי אבות ה')

איך מגדירים מחלוקת לשם שמיים, ומה ההבדל בינה לבין מחלוקת שאינה לשם שמיים?

פרשן המשנה רבי עובדיה, שחי בעיר ברטנורה שבאיטליה, מסביר את ההבדל בין שני סוגי המחלוקת על-פי שתי הדוגמאות המוכרות שהמשנה מזכירה. מחלוקת הלל ושמאי הנזכרת לעיתים קרובות במשנה, מובאת כדוגמה למחלוקת לשם שמיים, משום שהמטרה של שני הצדדים החולקים היא אך ורק להגיע לאמת. לכן מחלוקת זו נזכרת ונלמדת עד היום. לעומת זאת מטרתה של מחלוקת קורח ועדתו הייתה אך ורק השגת שְׂרָרָה, מעין ניסיון לתפיסת ההנהגה משום ש"גם לנו מגיע". לכן מחלוקת זו לא שָׂרְדָה, שהרי קורח ועדתו נעלמו כשהאדמה פתחה את פיה.

המשנה בפרקי אבות מציגה את העיקרון שבניגוד למחלוקות שמטרתן השגת כוח וכבוד, המחלוקות אשר בתורה שבעל-פה אינן בין אויבים בשער, אלא בין חברים בבית המדרש. פעמים רבות המחלוקת היא בתוך "זוגות", כלומר שני תלמידי חכמים הלומדים יחד. כאשר הם חולקים זה על זה, לא מתלווה למחלוקת שנאה, וגם כאשר לא נתקבלה דעתו של תנא או אמורא זה או אחר, אין הוא כועס על חבריו שהבינו את ההלכה אחרת ממנו.

1 פסקה 1
נושא הפסקה:

5

2 פסקה 2
נושא הפסקה: 10

<p>הלל ושמאי ותלמידיהם שקיבלו את הכינוי "בית הלל" ו"בית שמאי", חיפשו את כוונת התורה בשאלות שהדין להן לא נקבע במפורש בתורה. כידוע, ברובן המכריע של המחלוקות שבין בית שמאי לבית הלל נקבעה ההלכה כבית הלל דווקא. הגמרא שואלת מדוע נקבעה ההכרעה הגורפת כבית הלל: " ... וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלוקים חיים, מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן?" והגמרא משיבה ברוח מה שנאמר במסכת אבות: "מפני שנוחין ועלובין היו ושונין דבריהן ודברי בית שמאי, ולא עוד שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן" (עירובין י"ג).</p> <p>שני הצדדים נחלקו לשם שמיים. ומאז ועד היום כל מחלוקת שהיא לשם שמיים - סופה להתקיים.</p>	<p>פסקה 3</p> <p>15 נושא הפסקה:</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>20</p> <p>פסקה 4</p> <p>נושא הפסקה:</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
---	--

1 מהי מחלוקת לשם שמיים? תנו דוגמה למחלוקת כזו.

2 מה מאפייני מחלוקת שאינה לשם שמיים? תנו דוגמה למחלוקת כזו.

3 מה ההסבר לכך שבמחלוקות שבין בית שמאי ובית הלל נקבעה ההלכה על-פי בית הלל?

4 מהו היסוד המארגן של הטקסט שקראתם? נמקו את קביעתכם.

5 בראש הטקסט מובאת שאלה: "איך מגדירים מחלוקת לשם שמיים, ומה ההבדל בינה לבין מחלוקת שאינה לשם שמיים?"

מהי מסקנתו של הכותב?

6 לפניכם שלושה פירושים לפועל "חלק" (על-פי "מילוג").

(1) הפריד לחתיכות

(2) שיתף, נתן לאחר משלו

(3) היה שותף ל

(4) לא הסכים עם

(5) נתן, העניק

א. איזה פירוש של הפועל "חלק" מתאים לשם העצם "מחלוקת"?

ב. לפניכם משפטים ובהם הפועל "חלק".

לצד כל משפט כתבו את מספרו של הפירוש המתאים לפועל.

- הרב חלק שבחים לתלמידיו לאחר שפתרו את הבעיה. _____
- אף אחד מהתלמידים לא חלק על דבריו של יונתן. _____
- שלושת התלמידים חלקו דירה קטנה בירושלים. _____
- אלפים חלקו כבוד אחרון לרב שהעריצו. _____
- שני הרופאים חלקו את המרפאה. _____
- שמוליק חלק את ארוחתו עם חברו שאולי. _____

7 לפניכם מילים מהטקסט. כתבו אותן במקום המתאים בטבלה, ואחר-כך השלימו את הטבלה במילים מתאימות. (לצד כל פועל מובא מספר השורה בטקסט.)

מסביר (1) ★ להגיע (5) ★ השגת (6) ★ תפיסת (7) ★ נעלמו (8) ★ מציגה (9)
 ★ נתקבלה (13) ★ הבינו (14) ★ קבלו (15) ★ הכרעה (18)

שם פועל	שם פועל	פועל	שם פעולה	שם פועל	פועל

8 השלימו את המשפטים במילים מהשורש של המילה המודגשת במשפט שלפניכם.

איך מגדירים מחלוקת שהיא לשם שמיים?

(1) מהי ה_____ למחלוקת שהיא לשם שמיים?

(2) איך אפשר _____ מחלוקת שהיא לשם שמיים?

9 השלימו את המשפטים שלפניכם במילת קישור מתוך הרשימה.

לכן ★ משום ש

(1) מטרת המחלוקת בין הלל ושמאי היא להגיע לאמת, _____ המחלוקת ביניהם מובאת כדוגמה למחלוקת לשם שמיים.

(2) אפשר להבין שהמחלוקת של קורח ועדתו לא הייתה לשם שמיים, _____ קורח ועדתו נעלמו כשהאדמה פתחה את פיה.

(3) קורח ועדתו נעלמו כשהאדמה פתחה את פיה, _____ אנו מבינים שמטרת המחלוקת ביניהם לא הייתה לשם שמיים.

(4) שני תלמידי חכמים, המתווכחים ביניהם, יודעים שכל אחד מהם מבין את ההלכה אחרת מהאחר, _____ לא מתלווה למחלוקת שנאה.